

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Eerste deel van het verslag van de Actie Kerkbalans 2016
- Regelconcept voor kerkverwarming met radiatoren- en vloerverwarming
- Feestelijke presentatie van jubileumboek 88-jarige afdeling Friesland
- Contacten met de overheid: CIO-K
- Nieuws uit de afdeling Noord-Brabant en Limburg

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

Optimaal sparen? SKG!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

GrafiServices is dé specialist in gedrukte communicatie voor de nationale en internationale markt. Van advies, vormgeving, prepress, drukken, nabewerking tot distributie. Ons team registreert en ontzorgt voor opdrachtgevers hun communicatie met het beste resultaat.

service voor
communicatie

Kanaalweg 30
3526 KM Utrecht
(030) 2 822 822
www.grafiservices.nl
info@grafiservices.nl

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

lid van
UNETO-VNI

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

van
hoogevest
architecten

bureau
voor architectuur
en restauratie

bureau voor
consultancy

bureau voor
architectuurhistorie
kariëden

Links de Zuiderkerk in Enkhuizen met een nieuw ontworpen kerkcentrum. Rechts de Sint-Joriskerk in Amersfoort met nieuw ingebouwd meubel.

meer info op www.vanhoogevest.nl

Foto's Frank Hanswijk

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelvijkweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Meubelmakerij *Louis Meijer & Zn.*

35 jaar maatwerk

Al ruim 35 jaar vervaardigen wij, als meubelmakerij, kerkinterieurs voor diverse kerkgenootschappen op maat. Ons repertoire bestaat uit predikstoelen, liturgiebanken, doopvonten, knielbanken, kerkbanken (-kussens), stoden, collectezakken, serviezen, avondsmaaltinnen ed. Kortom, voor alles wat u nodig heeft betreffende uw kerkinrichting bent u bij ons aan het juiste adres!

Bobinestraat 3b, 3903 KE Veenendaal, (0318-)529974, www.kerkinterieur.nl, info@kerkinterieur.nl

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Kerkgeluidstechniek op z'n best!

de techniek als hulpmiddel, ook in uw kerk

De kerkgeluidstechniek schrijdt voort ... met rasse schreden! Dialoog Church Sound is als specialist op kerkgeluidstechniek niet achtergebleven en heeft met meer dan 1800 kerken in Nederland een groot werkgebied. Met gebruikmaking van de nieuwste digitale techniek en zijn zowel grote galmrijke als kleinere kerken inmiddels voorzien van kerkgeluidsystem en die zorgen voor een uitmuntende spraakverstaanbaarheid en dat tegen budgettair verantwoorde aanschafprijzen.

Kennis is van
geen waarde ...

tenzij je deze in
praktijk brengt!

Dialoog Church Sound

Bolognalaan 6

5632 RL Eindhoven

www.cantorsound.nl

040 - 24 20 840

info@cantorsound.nl

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
W.G. Roseboom, Nieuwegein, secretaris en
2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Bedum,
penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
G. Koffeman, Oudewater, lid

Ereleden

D.G. Bijl en drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
drs. J.M. Aarnoudse en R.M. Belder,
eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van
de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 25,-
per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen
€ 23,- per abonnement en 11 en meer
abonnementen € 21,- per abonnement.
Abonnementsprijs voor niet-leden
€ 28,- per abonnement.
Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW.
ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

GrafiServices

Oplage

5.500 ex.
© november 2016

Foto omslag

Protestantse kerk van
Menaldum

INHOUD

Kerk en gastvrijheid	313
Verslag Kerkbalans 2016 Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (1)	315
Raard viert 100 jaar Maranathakerk	317
Met Kerkbalans het jaar rond	317
Regelconcept voor kerkverwarming met radiatoren- en vloerverwarming	318
Kalender voor kerkrentmeesters	322
Rotondekerk Zwaagwesteinde verkocht	322
Het was soms praten als Brugman	323
Actualiteiten uit het hoofdbestuur	326
Weer wedstrijd om mooiste Kerkbalansfolder	327
Feestelijke presentatie van jubileumboek	328
88-jarige afdeling Friesland	
Restauratie Grote kerk Breda	330
Minimum jeugdloon in stappen omhoog	330
Contacten met de overheid: CIO	331
De orgelbank	331
Rijkssubsidie voor Domkerk Utrecht	334
Een betere klank over Bellingwolde	334
Aanvragen subsidie herbestemming vanaf 1 oktober 2016	335
Uurwerk en toren Dorpskerk Vaassen in restauratie	335
Handleiding voor kerkrentmeesters	335
Nieuws uit de afdeling Noord-Brabant en Limburg	336
Dappere koster uit Renswoude pakt fietsendief	338
Bijbel belangrijkste boek van Nederland	338
Den Haag: "De toekomst is nog nooit zo zonnig geweest"	339
Onderscheidingen van de VKB	340
Voorlichtingsboekje "Ruimte"	340
Insignes van de Protestantse Kerk in Nederland	342
Na 250 jaar keert tweede klok terug in toren Deinum	342
Hervormd Monster opent nieuw verenigingsgebouw	342

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

Kerk en gastvrijheid

Steeds meer kerken proberen zich open te stellen voor gasten. De kerkdeuren staan open op zondag. De eredienst is een toegankelijke gebeurtenis. De kerk is niet een geheim genootschap dat alleen voor ingewijden achter gesloten deuren een eigen mysterie viert of overdenkt. Al vraagt het volgen van een liturgie, ook in een protestantse kerk, wel om wat inwijding, iedereen is welkom.

Maar het gaat verder vandaag. We maken onze kerkdiensten bekend via een (plaatselijke) krant en via internet. Soms doen we extra ons best met een uitnodiging, als het gaat om een open-deurdienst, of iets dergelijks. We maken reclame voor andere activiteiten, een cursus voor buitenstaanders bijvoorbeeld over het christelijk geloof. Of een interessant leerhuis. Of er wordt een ontmoetingsmiddag voor ouderen gehouden. Er vindt een maaltijd met alleenstaanden en alleengaanden uit wijk of dorp plaats. Misschien zijn er orgelconcerten, muziekkuitvoeringen. Onze kerk is open voor bezoekers op monumentendag, of misschien wel veel vaker voor toeristen. Ons gebouw is beschikbaar voor derden wellicht? Met de verhuur hopen we wat extra geld over te houden, maar het is ook een vorm van dienstverlening aan de brede gemeenschap dan de eigen gemeente. Ondertussen komt er heel wat volk over de vloer. Als kerken willen we graag open zijn en dat ook uitstralen.

Na de schietpartij in Amerika, waarbij een hele bijbelkring werd gedood, kwam er al een enkele vraag bij ons bureau binnen. Maar ja, dat is Amerika, met zijn enorme verspreiding aan vuurwapens onder de bevolking. Het leek ver weg. Een aanslag op Joodse gebouwen? We zijn er aan gewend dat ze doelwit zijn, al went het nooit. Ingegooid ruiten bij een moskee? Schande. Maar een aanslag in een Europese kerk met een omgekomen priester, het maakte een nieuw soort indruk.

Het kennismakingsinterview met onze nieuwe synodescriba dr. René de Reuver in NRC-Handelsblad deze zomer ging grotendeels over de vraag hoe de kerk hiermee om moet gaan. Moeten de kerkdeuren dicht, moeten er camera's in een kerk? De Reuver gaf – terecht denk ik – aan dat openheid hoort tot het wezen van de kerk.

Tegelijk is het zaak niet naïef te zijn. Tegen een vooropgezet plan tot een aanslag of een roofoverval, door meerdere daders uitgevoerd, is niet veel kruid gewassen.

Maar als er nieuwsaarde of buit te halen is in onze kerk, is het wel zaak als kerkrentmeesters eens met de burgerlijke overheid en/of de politie te spreken over de meest wenselijke wijze van alarmering. Daarnaast komen er meer en meer geweldsincidenten voor door toedoen van mensen die zichzelf – om welke reden dan ook - niet geheel 'in control' hebben. Nu zal dat onder het publiek in een kerk nog wel meevallen. Maar als beheerders en vrijwilligers eens nadenken over de-escalierend gedrag en omgaan met agressie, en wie wat doet in een situatie van oplopende spanning, kan dat misschien geen kwaad. Ook het melden of signaleren van ongewone zaken: bij wie en wie doet dan wat? Het zijn punten van aandacht.

Tegelijkertijd, zoals iemand zei, toen we vanuit het bureau een inventarisatie maakten: voor het meeste op dit gebied moet je bewaard worden. Je hoopt dat het nooit in jouw kerk gebeurt. Dat is waar. Toch kan enige bezinning geen kwaad. Als het maar niet leidt tot angst en achterdocht jegens gasten. Want dan houdt inderdaad de kerk op kerk te zijn: open voor iedereen.

Beveiliging van een synagoge

Enspijk Dorpskerk

Een goede verstaanbaarheid in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerkteléfonoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB Ridderkerk
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV Zwolle
038-785 19 77

Mussenberg 7
6049 GZ Roermond
0475-33 69 44

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

DEN HOED
aannemers

De ambachtelijke bouwer

Den Hoed Aannemers B.V.
Bergambacht 0182 - 351 225

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

Bij kerkelijkdrukwerk.nl kunt u o.a. een kerkblad, liturgie, flyer of poster laten drukken.

Vaste lage prijzen en geen verzendkosten. Productie in eigen huis en binnen 24 uur gereed.

vraag de speciale kortingscode aan.
Ga naar kerkelijkdrukwerk.nl/actie

UW
**KERKBLAD
GRATIS
GEDRUKT**

Kerkelijk
DRUKWERK.NL

Achterwetering 31, Schoonhoven | 0182 - 305200

Kerkbalans 2017

De Actie Kerkbalans 2017 zal worden gehouden van 21 januari t/m 5 februari 2017 met als thema: **Mijn kerk verbindt.** In het volgende nummer wordt uitgebreid aandacht besteed aan het materiaal en de manier waarop u, in samenwerking met andere omliggende gemeenten, de actie tot een groter succes kunt maken.

Beleidszaken RPG en voorlopige resultaten Kerkbalans 2016

Eind september 2016 bracht de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) verslag uit van de Actie Kerkbalans 2016, die begin dit jaar werd gehouden. In deze editie van "Kerkbeheer" wordt het eerste deel opgenomen. Het tweede en laatste deel volgen in december.

Doelstelling

De Raad voor de Plaatselijke Geldwerving van de Protestantse Kerk in Nederland (RPG) stelt zich ten doel het bevorderen en stimuleren van de geldwerving ten behoeve van het kerkenwerk in de plaatselijke gemeenten. De belangrijkste activiteit op dit vlak is het ondersteunen van de Actie Kerkbalans, de belangrijkste inkomstenbron van de gemeenten in de Protestantse Kerk. Deze interkerkelijke actie wordt gecoördineerd door de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG), waarin de Raad met twee leden en drie adviseurs vertegenwoordigd is.

Samenstelling van de RPG

De samenstelling van de Raad is sinds vorig jaar flink gewijzigd. Mw. ds. Leonie Bos heeft afscheid genomen als voorzitter en is opgevolgd door Jan Schinkelshoek. Er is versterking gevonden voor het ledental van de Raad in de personen van ds. Otto Sondorp en Arie Koorneef. Secretaris is Matthijs van Seventer en Alie Hellinga vervult de functie van penningmeester. Daarnaast zijn ook Elly de Haan en Willem Roseboom lid van de raad. De Raad wordt geadviseerd door Kees van den Berg (Dienstenorganisatie), Rook Belder en Bert van Rijssen (beiden VKB).

Nieuw beleid

Onder leiding van de nieuwe voorzitter is een aantal nieuwe initiatieven op het gebied van plaatselijke geldwerving gestart. Allereerst, al in het kader van de Actie Kerkbalans 2016, is de aftrap van de actie (traditiegetrouw een persmoment, om de actie in de landelijke belangstelling te brengen) onderhanden genomen. Bedacht werd om te beginnen met het

"inluiden" van de actie in een achttiental plaatsen, op de zaterdag voor de start van Kerkbalans. Het inluiden gebeurde op alle plekken door een bekende Nederlander, in aanwezigheid van de plaatselijke Kerkbalansvrijwilligers en landelijke of regionale pers, die vervolgens weer ruim aandacht aan de actie hebben besteed. Of dat rechtstreeks effect heeft op de inkomsten? Het draagt in ieder geval de actie verder, en draagt ook bij aan het "goede gevoel" dat de RPG rond Kerkbalans wil laten ontstaan, niet alleen bij Kerkbalansvrijwilligers en -bijdragers, maar ook bij de samenleving als geheel.

Vervolgens is een brainstorm georganiseerd onder vooraanstaande fondsenwerpers en creatieven van binnen en buiten de kerk, ondersteund door onderzoeken die werden uitgevoerd door de Dienstenorganisatie en de VKB. Uitkomst van het resulterende denkproces is de aanzet tot een geheel nieuw beleid voor plaatselijke geldwerving, met als hoofddoel het bereiken van een "mindshift" bij de plaatselijke organisatoren van de actie. Namelijk dat Kerkbalans niet (langer) alleen een administratief proces van "het innen van de contributie" is, maar een serieuze geldwervingsactie onder leden die het betalen aan de kerk steeds minder als een automatische beschouwen. Dat vraagt (op termijn) niet alleen een verandering van de inhoudelijke aanpak, maar ook aanpassingen in processen en in de organisatie rond het plaatselijke geldwervingsproces.

Methodiek, steekproef en respons

De RPG schrijft ieder jaar alle colleges van kerkrentmeesters (bijna

1600) aan met de vraag om een inlichtingenstaat inzake hun inkomsten van en activiteiten rond Kerkbalans in te vullen. In toenemende mate wordt door kerkrentmeesters gebruik gemaakt van de mogelijkheid om dit digitaal (online) te doen.

De netto respons (compleet ingevulde, bruikbare formulieren) was dit jaar 386 door colleges teruggestuurde enquêtes. Dat is aanzienlijk meer dan vorige jaren, vermoedelijk vanwege het feit dat het enquêteformulier apart naar de colleges is verzonden in plaats van in een gecombineerde zending. Voor het onderdeel "financiën van de protestantse gemeenten" konden de resultaten van 320 formulieren worden gehanteerd. We zijn dankbaar dat in deze drukke tijden met steeds minder beschikbare menskracht toch nog zoveel kerkrentmeesters de moeite nemen om deze voor het beleid van de raad zo belangrijke informatie ter beschikking te stellen!

In een aantal gevallen worden resultaten geëxtrapoleerd naar landelijke cijfers. De Protestantse Kerk in Nederland beschikt namelijk over betrouwbare, zij het minder recente, gegevens over onder meer de inkomsten van de plaatselijke gemeenten.

In dit verslag worden alleen de belangrijkste resultaten van de enquête vermeld; meer informatie is te downloaden op de website van de VKB www.kerkrentmeester.nl. Waar nodig zal daarnaar verwezen worden in de tekst.

Resultaten algemeen

De belangrijkste resultaten van de inlichtingenstaten van Kerkbalans 2016 zijn samengevat in tabel 1. ▶

Tabel 1: Samenstelling inkomsten gemeenten

Absoluut, in miljoenen €	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kerkbalans	190,2	192,0	193,7	194,8	194,0	191,7	187,5	183,2	178,6	175,2
Collecten en giften	45,4	44,9	43,6	42,9	42,6	41,8	39,6	40,7	NNB	NNB
Levend geld	235,6	236,9	237,3	237,7	236,6	233,6	227,2	223,9	NNB	NNB
Overig	41,0	45,0	46,2	40,0	41,0	42,0	40,3	39,2	NNB	NNB
Totaal	276,6	282,0	283,4	277,7	277,5	275,5	267,4	263,1	NNB	NNB

Als % van totaal	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kerkbalans	68,8%	68,1%	68,3%	70,1%	69,9%	69,6%	70,1%	69,6%		
Collecten en giften	16,4%	15,9%	15,4%	15,4%	15,3%	15,2%	14,8%	15,5%		
Levend geld	85,2%	84,0%	83,7%	85,6%	85,2%	84,8%	84,9%	85,1%		
Overig	14,8%	16,0%	16,3%	14,4%	14,8%	15,2%	15,1%	14,9%		
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		

Als % van levend geld	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kerkbalans	80,7%	81,0%	81,6%	82,0%	82,0%	82,1%	82,5%	81,8%		
Collecten en giften	19,3%	19,0%	18,4%	18,0%	18,0%	17,9%	17,5%	18,2%		
Levend geld	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		
Overig	17,4%	19,0%	19,5%	16,8%	17,3%	18,0%	17,7%	17,5%		
Totaal	117,4%	119,0%	119,5%	116,8%	117,3%	118,0%	117,7%	117,5%		

Ontwikkeling t.o.v. vorig jaar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kerkbalans		0,9%	0,9%	0,6%	-0,4%	-1,2%	-2,2%	-2,3%	-2,5%	-1,9%
Collecten en giften		-1,1%	-3,1%	-1,5%	-0,7%	-1,8%	-5,2%	2,6%	NNB	NNB
Levend geld		0,6%	0,1%	0,2%	-0,5%	-1,3%	-2,7%	-1,4%	NNB	NNB
Overig		10,0%	2,5%	-13,3%	2,4%	2,4%	-4,0%	-2,6%	NNB	NNB
Totaal		2,0%	0,5%	-2,0%	-0,1%	-0,7%	-2,9%	-1,6%	NNB	NNB

Ervan uitgaande dat de ingezonden staten een representatief beeld geven van de landelijke cijfers kan het volgende worden gesteld: De totale opbrengst van Kerkbalans 2016 van de gemeenten aangesloten bij de Protestantse Kerk in Nederland bedraagt € 175,2 mln., ca. 1,9 pct. lager dan in 2015. In dit cijfer is al rekening gehouden met het fenomeen dat de uiteindelijke bijdragen meestal hoger zijn dan de toezeggingen (het verschil daartussen over 2015 bedroeg 1,6 pct.). De daling van de opbrengsten van Kerkbalans zet dus nog steeds door, maar wel in een lager tempo dan in vorige jaren. Een lichtpuntje, gevolg van de extra inspanningen van gemeenten?

Achtergronden

Het totale ledental van de onderzochte gemeenten nam ten opzichte van 2015 met 2,5 pct. af. De inkomstenontwikkeling is iets gunstiger dan de ontwikkeling van het aantal leden; voor het eerst sinds enkele jaren is er dus weer sprake van een

Tabel 2: Gegevens uit de inlichtingenstaten per regio

Gegevens per ACV	Gem. bijdrage	Gem. toez.	Gem. bijdrage	Gem. toez.	% stijging toez.	bijdrage 2015 vs toezegging 2015
	2015/ bijdrager	2016/ toezegger	per lid 2015	per lid 2016	2015-2016	
Friesland	€ 241	€ 244	€ 123	€ 119	-2,10%	0,60%
Gelderland	€ 212	€ 215	€ 118	€ 99	-0,60%	0,90%
Groningen-Drenthe	€ 240	€ 243	€ 98	€ 137	-2,50%	-0,30%
Noordbrabant-Limburg	€ 272	€ 264	€ 144	€ 95	-5,00%	2,60%
Noord-Holland	€ 276	€ 272	€ 86	€ 115	-4,40%	5,40%
Overijssel-Flevoland	€ 203	€ 209	€ 101	€ 97	-1,00%	-0,20%
Utrecht	€ 296	€ 304	€ 123	€ 136	-1,30%	1,00%
Zeeland	€ 220	€ 218	€ 96	€ 88	-1,20%	8,70%
Zuid-Holland	€ 269	€ 281	€ 136	€ 108	-2,30%	2,30%
Totaal	€ 236	€ 240	€ 110	€ 107	-1,90%	1,60%

stijging van de bijdrage per lidmaat! Als redenen voor daling noemen gemeenten weer vaak vergrijzing, verhuizing, uitschrijving of afname van het ledental in algemene zin. Het aandeel gemeenten dat een daling van inkomsten signaleert is overigens weer wat minder dan

vorig jaar en bedraagt nu 61 pct., 10 pct. van de gemeenten blijft +/- gelijk. Ook nu zijn er toch ook veel gemeenten die wél een stijging van inkomsten laten zien, zo'n 28 procent. De meeste hiervan kunnen prima aangeven waardoor de stijging wordt veroorzaakt. Dat zijn

dit jaar verhoudingsgewijs vaak "incidentele" factoren (bijvoorbeeld een nieuwe predikant) of de aantrekkende economie. Maar ook nieuw beleid bij de Actie Kerkbalans speelt een rol: concrete doelen benoemen, beter communiceren en, concreet, leden attenderen op de mogelijkheid van periodieke schenkingen. Dit laatste middel wordt door steeds meer gemeenten als oorzaak van de stijging gemeld.

Gegevens per regio

De gegevens per regio (indeling volgens het Classicaal Regionaal Overlegorgaan) zijn opgenomen in tabel 2. Zij kunnen door kerkrentmeesters worden gebruikt om hun eigen gegevens te vergelijken met de cijfers uit hun eigen regio (door de soms beperkte steekproef betreft het hier indicatieve getallen, met name inzake de ontwikkelingen ten opzichte van vorig jaar, en in de kleinere regio's).

■ Raard vierde 100 jaar Marthakerk

Het Friesch Dagblad van 1 september 2016 meldt dat begin september in de Marthakerk in Raard (Fr.) een expositie te bezichtigen was met materiaal uit de geschiedenis van de gereformeerde kerk (1916), van foto's en oude informatieboekjes tot notulen van diverse clubs en verenigingen uit het rijke verleden van de kerk. Op zondag 11 september is er een jubileumdienst gehouden, waarbij bezoekers werd gevraagd om kerkkleding uit het verleden aan te trekken om ook op deze manier uitdrukking te geven aan de geschiedenis van de kerk.

Werd de Marthakerk gebouwd als gereformeerd kerk, inmiddels is de gemeente gefuseerd met de voormalige hervormde gemeente van Raard die de Mariakerk had. Omdat Martha en Maria zussen waren, is de voormalige gereformeerde kerk destijds de Marthakerk gaan heten.

Met Kerkbalans het jaar rond

November

Publiciteit

Naast de folder of brief, die gebruikt wordt om gemeenteleden te benaderen, is het ook gewenst om publicaties in het kerkblad te maken om gemeenteleden over het financiële reilen en zeilen te informeren. Om het kerkenwerk onder een bredere groep van de plaatselijke bevolking te brengen, is het aan te bevelen om in december aan de redactie van een streekblad of huis-aan-huiskrant een artikel te bieden waarin duidelijk wordt gemaakt wat de kerk voor de gemeenschap betekent.

Belangrijk is om dit zoveel mogelijk in samenwerking met andere plaatselijke kerken te doen of met kerkelijke gemeenten in omliggende gemeenten. Vooral wanneer er een samenwerkingsverband van plaatselijke kerkelijke gemeenschappen of van regionale kerkgemeenschappen is, zullen veel redacties van huis-aan-huisbladen bereid zijn vóór de actieperiode ruimte in hun krant ter beschikking te stellen. Dit krijgt nog meer effect wanneer een welwillende journalist bereid is gevonden een en ander vakkundig te begeleiden.

Verder kan er aan gedacht worden om de editie van het plaatselijke kerkblad dat net voor kerst verschijnt in het teken van de komende Actie Kerkbalans te plaatsen, een z.g. Kerkbalansspecial. Niet met een overvloed aan cijfers, maar met veel feiten waaruit blijkt waarom het belangrijk is dat gemeenteleden aan Kerkbalans geven.

Media

Daarnaast kan in sommige streken van het land een beroep worden gedaan op de medewerking van regionale omroepen (met hun internetkanalen) die veel nieuws brengen van de regio waaronder ook een activiteit als Kerkbalans gerekend mag worden. Vaak is men bij het maken van een uitzending geïnteresseerd in kerngetallen. Bij voorbeeld het aantal kerkleden in relatie tot het aantal inwoners, het aantal vrijwilligers dat in de gemeente werkzaam is, de werkzaamheden die zij verrichten. Maak ook eens vergelijkingen van deze kerngetallen met de jaren daarvoor. Hoe is de ontwikkeling? Wat zijn de gemiddelde opbrengsten per bijdrager? Wat is de opbrengst levend geld en hoe verhoudt zich dat tot de totale inkomsten? Door dergelijk interessant cijfermateriaal over de kerkelijke betrokkenheid van de leden beschikbaar te stellen, zullen programmamakers gestimuleerd worden een goede uitzending te verzorgen.

Eigen website

Tenslotte is er de website van de eigen kerkelijke gemeente waarover steeds meer gemeenten beschikken. De praktijk wijst uit dat er altijd wel webmasters in de eigen gemeente bereid zijn om op zo professioneel mogelijke manier de kerkelijke website te verzorgen.

Nog te spaarzaam wordt gebruik gemaakt van de know how die in veel gemeenten aanwezig is. Hierbij wordt niet alleen gedacht aan journalisten, maar ook aan mensen die maatschappelijk of professioneel op posities zitten die toegang geven tot de wereld van de publiciteit in de ruimste zin van het woord. De kerk heeft bij tal van mensen nog een grote goodwill. Ook bij diegenen die niet direct daadwerkelijk meelevend, maar die toch welwillend en positief staan tegenover de kerk. Vaak zijn ze blij wanneer ze daadwerkelijk iets kunnen doen. Maak van deze kennis gebruik en benader deze mensen in elk geval tijdig.

Regelconcept voor kerkverwarming met radiatoren- en vloerverwarming

Ing. J.J. van Doorn

Om voor elke bezoeker in een kerkzaal een comfortabel klimaat te kunnen realiseren, is een goede verdeling van de warmtetoevoer over de ruimte belangrijk. Door meerdere factoren is deze warmteverdeling te beïnvloeden. Een vloertemperatuur, die hoger is dan de temperatuur van de lucht erboven, wordt als comfortabel ervaren. Radiatoren voorkomen tochtverschijnselen bij ramen en muren. De afgegeven warmte stijgt op. De afstand van de meeste kerkbezoekers tot de radiatoren is te groot om met stralingswarmte te kunnen bijdragen aan het comfort van de bezoekers.

Het binnenklimaat van een kerkzaal kan verstoord worden door tal van kleine, grote, langzame en snelle verstoringen, zoals zon, wind en veel of weinig bezoekers. Voor het opvangen van deze verstoringen kan in principe alléén de verwarming met radiatoren worden ingezet. Vloerverwarming is daar niet geschikt voor.

Goed regelen van de warmteverdeling in een kerkzaal is een vereiste

voor het verkrijgen van een comfortabel klimaat voor elke bezoeker en tevens om te kunnen besparen op de daarvoor benodigde energie. Het regelconcept voor deze deels tegenstrijdige eisen wordt in deze publicatie besproken.

Samenvatting

Door uit te gaan van de specifieke eigenschappen van radiatoren- en vloerverwarming, is het mogelijk de verdeling van de warmtetoevoer over de ruimte zodanig te regelen, dat het klimaat als comfortabel wordt ervaren. Voor de bezoekers wil dat zeggen, koel bij het hoofd en warm bij de voeten.

Voor de realisatie ervan is het nodig, dat de ruimte- en vloertemperatuur beide worden gemeten en geregeld. De ruimtetemperatuur wordt op de gewenste waarde gebracht door de warmtetoevoer via de radiatoren te regelen. De vloerverwarming heeft een eigen regeling, waarmee de gewenste vloertemperatuur wordt gerealiseerd.

De gewenste waarde voor de ruimtetemperatuur en de vloertemperatuur zijn onafhankelijk van elkaar in te stellen en te realiseren. Experimenten hebben in de praktijk

aangetoond, dat de regelingen stabiel zijn en dat het gewenste comfort gerealiseerd kan worden. Het ontwikkelde concept van regelen is breed toepasbaar.

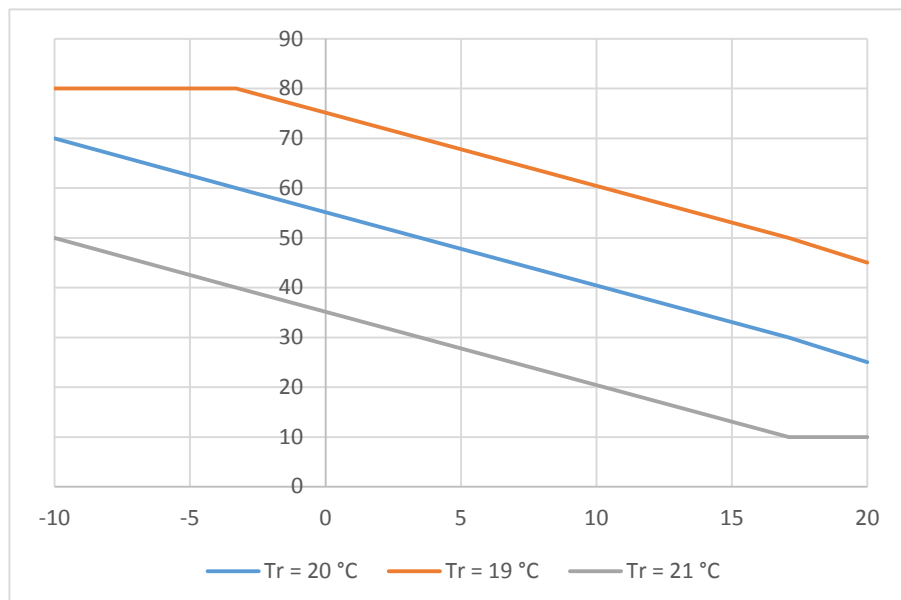
Regelapparatuur

De verwarmingsinstallatie, waarmee praktijkexperimenten zijn uitgevoerd, is voorzien van een regelunit. In de software ervan zijn regelingen opgenomen voor het regelen van de ketels, de verwarmingsgroepen met radiatoren en de vloerverwarming. In dit artikel wordt alleen ingegaan op de twee regelingen van de kerkzaal, te weten de regeling van de radiatoren en de regeling van de vloerverwarming. De overige regelingen van deze verwarmingsinstallatie zijn standaard regelingen, daar wordt verder niet op ingegaan.

- Regeling van de radiatoren
De regeling van de warmtetoevoer via de radiatoren naar de kerkzaal, heeft als taak de ruimtetemperatuur op de gewenste waarde te brengen en te houden. Het is een standaard regeling met een mengklep en een pomp en bestaat verder uit een voorregeling en een naregeling.
De voorregeling berekent de gewenste temperatuur van het aanvoerwater en gebruikt daarvoor de buitentemperatuur en de geprogrammeerde stooklijn. De invloed die de buitentemperatuur op de ruimtetemperatuur heeft, wordt onder andere bepaald door de isolatie van het gebouw. In de tijd gezien loopt de ruimtetemperatuur altijd achter bij de veranderingen van de buitentemperatuur. De voorregeling is daarom slechts een benadering en onvoldoende nauwkeurig om de gewenste temperatuur in de kerkzaal te kunnen garanderen.

Ruimtetemperatuursensor

Figuur 1: Radiatorenverwarming: stooklijnen met maximum en minimum begrenzing

Tag = 70 °C bij Tb = - 10 °C en
Tag = 25 °C bij Tb = + 20 °C.
Zie de middelste lijn in figuur 1.

De stooklijncorrectie is de waarde, waarmee Tag per graad verschil ($Tr - Trg$) wordt verhoogd of verlaagd. Een waarde van 3 K/K wordt wel geadviseerd. Voor een kerkzaal met sterk wisselende bezettingen is dat te gering. De praktijkexperimenten zijn met een stooklijn-correctie van 20 K/K uitgevoerd, wat goed heeft gefunctioneerd. Als gewenste ruimtetemperatuur in de kerkzaal is 20 °C aangehouden. De invloed, op de ligging van de stooklijn, van 1 graad te warm of 1 graad te koud en een stooklijn-correctie van 20 K/K, is in figuur 1 aangegeven met de onderste lijn voor 1 graad te warm en met de bovenste lijn voor 1 graad te koud.

Een bijkomend voordeel van een hoge waarde van de stooklijn-correctie is, dat de benodigde tijd voor het aanwarmen van de kerkzaal aanzienlijk korter wordt. Bij de regeling van de vloerverwarming wordt hier nader op ingegaan.

De gewenste temperatuur van het aanvoerwater heeft een maximum- en een minimum-grens; daarvan is de maximum-grens belangrijk. Met een hoge waarde voor de stooklijn-correctie

De naregeling berekent het verschil tussen de gemeten en de gewenste ruimtetemperatuur, het aantal graden te warm of te koud ($Tr - Trg$). Dit verschil wordt gebruikt voor het bepalen van de correctie op de door de voorregeling bepaalde gewenste temperatuur van het aanvoerwater. De omvang van de correctie wordt verder bepaald door de geprogrammeerde waarde van de "Stooklijn-correctie" ook wel "Ruimtecompensatie" genoemd.

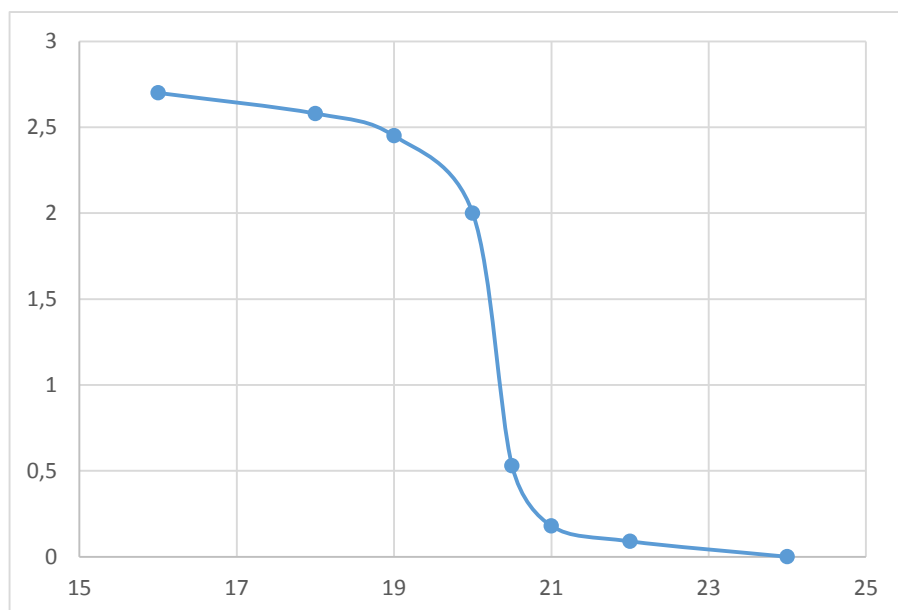
Een goede plaatsing van de temperatuursensor in de kerkzaal is belangrijk om een temperatuur te kunnen bepalen, die representatief is voor wat we willen weten, de temperatuur van de ruimte, daar waar de kerkbezoekers zitten. Foto 1 geeft een voorbeeld van zo'n sensor.

Alles wat op welke manier dan ook bijdraagt aan de warmtehuishouding in de kerkzaal, heeft invloed op deze temperatuur. Het detecteren van kleine, grote, langzame of snelle verstoringen is mogelijk en kan gebruikt worden om de regeling op te laten reageren.

Het gewenste gedrag van de regelingen wordt verkregen door het programmeren van juiste waarden voor de regelparameters (instellingen) van de regelaar. De hierna genoemde

regelparameters en waarden ervan, zijn in het stookseizoen 2015–2016 met succes toegepast.

- De regelparameters. De invloed van de buitentemperatuur (T_b) op de gewenste temperatuur van het aanvoerwater (T_{ag}) volgt uit de stooklijn. Omdat de voorregeling slechts een benadering is van de bepaling van T_{ag} , voldoet een rechte lijn in de praktijk als stooklijn. Een lijn met een kromming of een knik wordt ook wel toegepast, maar is niet noodzakelijk. De gebruikte stooklijn is vastgelegd door twee punten:

Figuur 2: De ruimtetemperatuur als functie van de hoogte bij een vloertemperatuur van 24 °C.

tie (20 K/K) kan deze temperatuur hoog oplopen. Gedurende het aanwarmen van de kerkzaal zal dat zo zijn. Een bovengrens (Tag max) is noodzakelijk. De minimum grens (Tag min) is van minder belang.

De gehanteerde instellingen zijn:

Tag max = 80 °C en

Tag min = 10 °C.

Zie ook figuur 1 hiervoor.

- Regeling van de vloerverwarming.

Deze regeling is in principe gelijk aan de hiervoor beschreven regeling van de ruimtetemperatuur met behulp van radiatoren. De regeling van de vloerverwarming bestaat dan ook uit een mengklep, een pomp, een voorregeling en een naregeling. De taak in dit geval is de vloer op de gewenste temperatuur te brengen en te houden.

Voor vloerverwarming wordt vaak alleen een voorregeling toegepast. In dat geval wordt de gewenste temperatuur van het aanvoerwater (Tag) alleen bepaald door de buitentemperatuur en de geprogrammeerde stooklijn. De keuze van de stooklijnparameters is dan kritisch en het resultaat matig.

Door de vloertemperatuur ook te meten, wordt het mogelijk een naregeling toe te passen. Deze naregeling berekent het verschil tussen de gemeten en de gewenste vloertemperatuur ($T_{vl} - T_{vlg}$), het aantal graden te warm of te koud. Dit verschil wordt ook hier gebruikt voor het bepalen van de correctie op de door de voorregeling bepaalde gewenste temperatuur van het aanvoerwater. Het verschil ($T_{vl} - T_{vlg}$) wordt daarvoor vermenigvuldigd met de geprogrammeerde waarde van de "Stooklijncorrectie".

Plaatsing van de sensor voor het bepalen van de vloertemperatuur.

Om een temperatuur te kunnen bepalen, die de oppervlaktetemperatuur van de vloer zo goed mogelijk benaderd, moet de plaatsing van de sensor met zorg geschieden. In

Vloertemperatuursensor

verticale richting wordt gekozen voor een meetplaats dicht onder de vloertegels en in horizontale richting in het midden tussen twee verwarmingsbuizen. Foto 2 geeft een voorbeeld van een nog te plaatsen sensor.

Achtereenvolgens de volgende handelingen hiervoor:

- In verband met het uitzetten en krimpen van de vloer, controleren op de aanwezigheid van dilatatievoegen.
- Plaatsbepaling van de verwarmingsbuizen met een infraroodcamera.
- Bepaling van een geschikte plaats voor de temperatuursensor. In horizontale richting ten opzichte van de verwarmingsbuizen en in verticale richting de plaats van het temperatuurgevoelige deel van de sensor ten opzichte van de onderkant van de vloertegels.

Als er onder de vloer een kruipruimte is, kan op de gewenste plaats een gat van boven naar beneden worden geboord en de sensor op de gewenste diepte worden vast gezet.

Vloerverwarming en een comfortabel klimaat.

Bij een verdeling van de warmtetoevoer over de ruimte, die voldoet aan: "Koel bij het hoofd en warm bij de voeten", wordt het klimaat als comfortabel ervaren. In hoeverre vloerverwarming kan bijdragen aan het realiseren van zo'n temperatuurprofiel, is in te schatten aan de hand van de grafiek van figuur 2 (litera-

tuur 1). Het betreft hier een ruimte met alléén vloerverwarming en een vloer met een oppervlaktetemperatuur van 24 °C.

Bij een combinatie van radiatoren en vloerverwarming zal de situatie deels anders zijn. Duidelijk is wel, dat het meten en regelen van de vloertemperatuur ook in dat geval belangrijk is.

De regelparameters.

Omdat gekozen is voor voorregeling en naregeling, is de keuze van de stooklijnparameters niet kritisch. De toegepaste stooklijn is vastgelegd door twee punten:

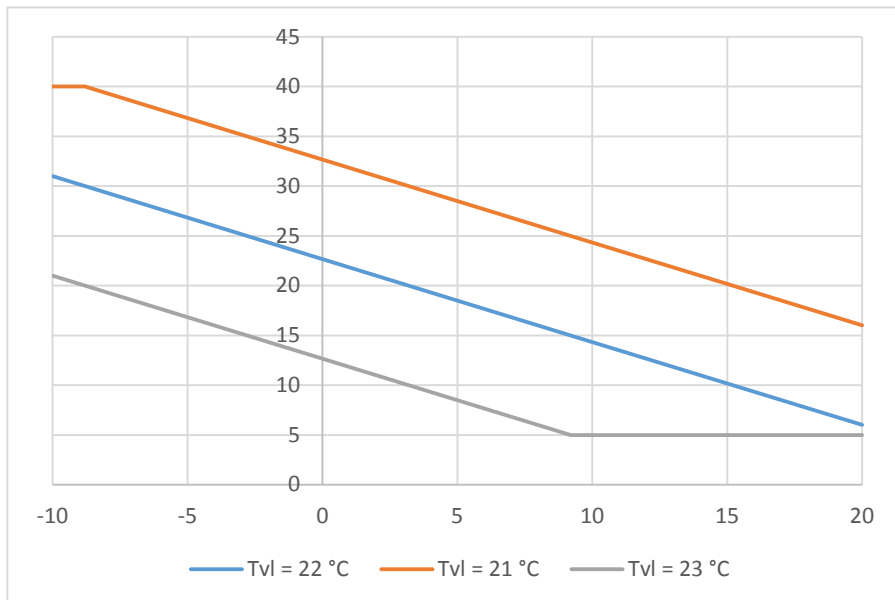
Tag = 31 °C bij $T_b = -10$ °C en

Tag = 6 °C bij $T_b = +20$ °C.

Zie de middelste lijn in figuur 3.

De stooklijncorrectie is de waarde waarmee Tag, per graad te warm of te koud van de vloertemperatuur, wordt verlaagd of verhoogd. De praktijkexperimenten zijn met een waarde van 10 K/K uitgevoerd. Dit resulteerde in:

- een nauwkeurige regeling van de vloertemperatuur en
 - sneller opwarmen en afkoelen van de vloer vóór en na een periode met dagbedrijf, waardoor het programmeren van perioden met verlaagde vloertemperatuur (nachtbedrijf) een reële optie is.
- Als gewenste vloertemperatuur is 22 °C aangehouden. De invloed op de ligging van de stooklijn van 1 graad te warm of 1 graad te koud en een stooklijncorrectie van 10 K/K, is in figuur 3 aangegeven met de onderste lijn voor 1 graad te warm ($T_{vl} =$

Figuur 3: Vloerverwarming: stooklijnen met maximum en minimum begrenzing.

23 °C) en met de bovenste lijn voor 1 graad te koud (Tvl = 21 °C).

Begrenzing van de vloertemperatuur.

De stooklijn heeft een helling, die het mogelijk maakt dat de vloertemperatuur in evenwichtstoestand hoger zal zijn, naarmate de buitentemperatuur daalt en omgekeerd. Aanpassing van de vloertemperatuur aan de warmtevraag van de kerkbezoekers wordt daardoor verkregen. Als voorbeeld:

De middelste lijn van figuur 3 is van toepassing als de vloertemperatuur gelijk is aan de gewenste temperatuur van 22 °C.

Bij een buitentemperatuur van -5 °C is de gewenste aanvoertemperatuur van het water 27 °C en bij een buitentemperatuur van +5 °C is dat nog maar 18 °C.

Een vloertemperatuur van 22 °C kan bij een buitentemperatuur van -5 °C worden gehaald, bij +5 °C is dat niet meer het geval.

Globaal gezien is het volgende van toepassing:

Tvl = 23 °C is mogelijk bij Tb < -10 °C,
Tvl = 22 °C is mogelijk bij Tb < 0 °C
en
Tvl = 21 °C is mogelijk bij Tb < +10 °C.

Aanwarmsnelheid

Zoals bij: "Regeling van de radiatoren" al is gemeld, zorgt een stooklijncorrectie met een hoge waarde voor het aanzienlijk korter worden van de benodigde tijd voor het aanwarmen.

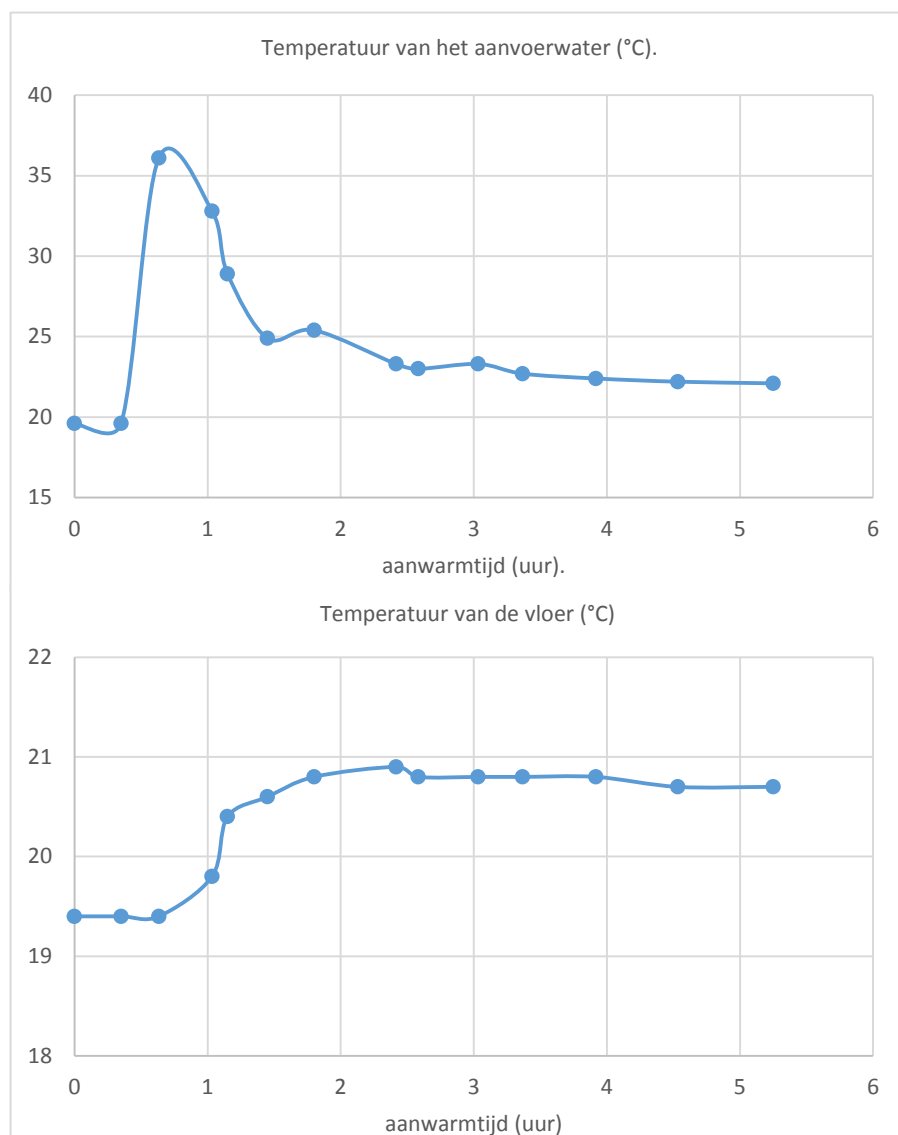
na een overgang van nacht- naar dagbedrijf. De metingen zijn te laat in het stookseizoen uitgevoerd, maar geven toch een redelijk inzicht van het procesverloop. Zie verder figuur 4.

De watertemperatuur gaat in eerste instantie snel naar een hoge waarde. Met het toenemen van de vloertemperatuur, daalt de watertemperatuur weer. Na ongeveer 3 uur is er een evenwichtstoestand van de water- en vloertemperatuur ontstaan. Zonder de tijdelijk hogere watertemperatuur zou dit veel langer hebben geduurd.

Begrenzing van de watertemperatuur

Voor vloerverwarming is het begrenzen van de watertemperatuur op een maximum waarde van meer belang, dan bij radiatorenverwarming het geval is. Met een waarde van 10 K/K voor de stooklijncorrectie ►

Inzicht in het procesverloop is verkregen, door het temperatuurverloop van het aanvoerwater en van de vloer te registreren. Gestart is

Figuur 4: Vloerverwarming: aanwarmen

kan deze watertemperatuur hoog oplopen. Gedurende het aanwarmen van de vloer zal dat zo zijn. Een bovengrens voor de gewenste temperatuur van het aanvoerwater (Tag max) is dan ook noodzakelijk. Voor de gewenste temperatuur van het aanvoerwater is standaard een maximum- en een minimum grens in te stellen; daarvan is de maximum grens belangrijk. De gehanteerde instellingen zijn:

Tag max = 40 °C en

Tag min = 5 °C.

Zie ook figuur 3 hiervoor.

In bovenstaande is sprake van de gewenste temperatuur van het aanvoerwater (setpoint). Afhankelijk van de kwaliteit van de regeling zal de werkelijke temperatuur van het aanvoerwater daar meer of minder van kunnen afwijken. Om die reden wordt dan ook een extra beveiliging aanbevolen: een op de buiswand van het aanvoerwater geplaatste maximaal thermostaat die, in geval van hoge temperatuur, de pomp uitschakelt.

Conclusies

Een comfortabel klimaat in een kerkzaal voldoet aan: "Koel bij het hoofd en warm bij de voeten". Met een verwarmingsinstallatie, bestaande uit een combinatie van radiatoren en vloerverwarming en een goede regeling, is dat mogelijk.

Beide installaties zijn volledig gescheiden. Voor de radiatorenverwarming wordt de ruimtetemperatuur gemeten en geregeld, voor de vloerverwarming is dat de vloertemperatuur. Beide regelingen werken onafhankelijk van elkaar, van instabiel regelgedrag door onderlinge bedvloeding is geen sprake. Ruime aandacht dient gegeven te worden aan de plaatsing van de sensoren voor de ruimte- en de vloertemperatuur en aan de keuze van de regelparameters.

Door het verschil tussen de gemeten en de gewenste temperatuur een sterke invloed te geven bij het bepalen van de gewenste aanvoertemperatuur, krijgt het toepassen van dag- en nachtbedrijf meer zin. Dit geldt zowel voor de radiatoren- als voor de vloerverwarming. Praktijkexperimenten zijn in het stookseizoen 2015–2016 in een kerkzaal met deels laag- en deels hoog plafond uitgevoerd. Voor de

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden.

November:

- Betaling Maandnota
- Publicatie in het kerkblad over de definitieve afwikkeling van de Actie Kerkbalans 2016.
- Organisatie van een inluidentmoment Kerkbalans 2017.
- Na voorlopige vaststelling van de begroting 2017 door de kerkenraad, publicatie hiervan in het kerkblad en het ter inzage leggen voor gemeentelieden.
- De meerjarenbegroting bijstellen.
- Eerste bespreking in de kerkenraad over voorbereidingen van de actie Kerkbalans 2017.
- Bestellen van enveloppen voor de Oudejaarscollecte bij de VKB, postbus 176, 3300 AD Dordrecht.

December:

- Publicatie in het kerkblad van een aankondiging van de Actie Kerkbalans 2017.
- Betaling Maandnota.
- Er op toezien dat de kerkenraad vóór 15 december de begroting 2016 aan het Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken zendt, met ter informatie bijgevoegd het beleidsplan.
- Activering van de gemeente voor de Oudejaarscollecte.

gewenste ruimtetemperatuur is 20 °C aangehouden en voor de gewenste vloertemperatuur 22 °C. Dit geheel heeft naar wens gefunctioneerd. Verstoring van de ruimtetemperatuur door bijvoorbeeld een groot aantal bezoekers wordt goed opgevangen.

Voor een kerkzaal met een hoog plafond kan een lagere ruimtetemperatuur en een hogere vloertemperatuur mogelijk een betere keuze zijn, daar zijn geen experimenten mee gedaan.

Literatuur: Taschenbuch für Heizung und Klimatechnik, R. Oldenburg Verlag, 1974, pagina 39.

De heer Van Doorn is meet- en regeltechnicus en was destijds kerkrentmeester.

■ Rotondekerk Zwaagwesteinde verkocht

Het Reformatorisch Dagblad van 1 september jl. meldt dat de protestantse gemeente in Zwaagwesteinde

de Rotondekerk, een van haar twee kerkgebouwen, heeft verkocht. In het gebouw komen straks appartementen. De voormalige gereformeerde kerk aan de Skoallestrjitte wordt eigendom van bouwbedrijf Postma in Zwaagwesteinde (Fries: De Westereen), zo laat Jan Wagenaar van het college van kerkrentmeesters weten. Ook de naastgelegen kosterwoning is onderdeel van de verkoop.

De gefuseerde protestantse gemeente kon geen twee kerkgebouwen in stand houden. Dat zou van de pakweg 1.400 leden een te grote financiële bijdrage vergen. Daarom werd besloten om na de fusie verder te gaan met de Toerkerk en de Rotondekerk op een goede manier te verkopen. "We zijn heel erg blij dat dat is gelukt", zegt Wagenaar, ook al beseft hij dat het afstoten van de kerk nog altijd tot gemengde gevoelens leidt bij sommige gemeentelieden. "Een gebouw is meer dan alleen stenen. Mensen hebben er een gevoel bij, omdat ze er soms decennialang mee verbonden zijn geweest."

Het was soms praten als Brugman

Jos Aarnoudse

Cor Ardesch is de vaste organist van de Grote Kerk in Dordrecht. Ook is hij stadsorganist van de stad Dordrecht. Recent sloot hij een project af, dat de aandacht van de redactie van 'Kerkbeheer' trok. Alle orgelwerken van Bach werden opgenomen, uiteraard gespeeld door Ardesch, op één en hetzelfde orgel, namelijk het Bachorgel in de Grote Kerk. "Hoe hebben ze dat voor elkaar gekregen, de laatste jaren, want ook het grote orgel is helemaal gerestaureerd, en dan ook nog een geheel nieuw orgel gerealiseerd, hoe kan dat?" U begrijpt: dat was vooral de kerkrentmeesterlijke vraag in de Kerkbeheerredactie. "Jij gaat daar toch naar de kerk, kun jij Ardesch niet eens interviewen", werd mij gevraagd.

Naar souterrain 07

Zo gezegd, zo gedaan. Op een regenachtige middag toog ik naar de statige negentiende eeuwse villa in de Rozenhof, ooit gebouwd als een buiten voor een adellijke familie, maar nu een kantorenverzamelgebouw. Cor Ardesch huurt er in het souterrain een ruime werkruimte. Het is een prachtige locatie. Het heeft iets historisch, het is halverwege het huis waar hij woont en de kerk. De dominee van de Grote Kerkgemeente woont op loopafstand, de kerk ligt op loopafstand, prima.

Liturgie als spel

Na een kopje thee en de inleidende beschietingen, we zitten ongeveer in dezelfde leeftijdscategorie met studerende kinderen en zo – ik ben iets verder –, komen we ter zake over kerkmuziek en liturgie. In juni hield Cor daarover een lezing in Dordrecht. Vanwege vakantie kon ik daar niet bij zijn, maar ik mocht zijn inleiding lezen. "Wat mij opvalt, is dat je een organist bent,

Cor Ardesch

die nadenkt over de liturgie en dat maar niet aan de liturg over laat. Twee dingen intrigeerden me in je tekst. Dat je zegt: het gaat in de liturgie om een spel, en: het moet niet ergens 'over' gaan, maar ergens 'om' gaan, wat bedoel je daar mee?", zo steek ik van wal. Ardesch: "Met 'spel' bedoel ik niet dat het gaat om een spelletje, of dat het *Spielerei* is wat we doen. Maar ik bedoel wel dat het gaat om een geheel dat we als het ware zelf samen opvoeren en uitvoeren. Daarin heeft alles zijn plek, de muziek, de gebeden, de lezingen, de verkondiging. Het gaat er mij om, dat de gemeenschap het zelf doet en beleeft en niet als toeschouwers er bij zit."

"Mensen komen met allerlei verschillende achtergronden, gedachten en gevoelens aan het begin van de week samen in de kerk. De kunst en de opdracht is om met liturgie en kerkmuziek al die mensen onder één dak te brengen. Dus dat je niet maar één aspect of één gevoelslaag of één beleving, of één dwingende uitleg presenteert, maar ruimte laat en ruimte geeft. Goede kerkmuziek is in die zin dienend, dat zij een

verhaal vertelt, waarin mensen hun eigen plek kunnen innemen, en niet dat zij één geloofsbeleving faciliteert. Dat is wat anders dan voor elk wat wils. Daar geloof ik niet in. Dat je in een kerk van alles door elkaar gaat aanbieden, de éne keer dit, de andere keer dat of zelfs in één dienst. Kies een profiel en zorg dat je daar goed in bent. Je moet er in kunnen thuis komen. Als ik thuis kom en elke dag staan de meubels weer anders, vind ik dat onheimisch."

"Maar doe het dan wel goed. Want dat vind ik zeker zo belangrijk: goede kwaliteit. Goede muziek, goede theologie. We doen niet maar wat. Natuurlijk snap ik wel dat er per gemeente verschillende mogelijkheden zijn. Ook als je beperktere middelen hebt dan wij in Dordrecht, gaat het om kwaliteit. De mensen zijn niet achterlijk. Die hebben zo door, of je alleen hen (of een deel van hen) zit te behagen of dat je dienstbaar bent aan het geheel. Als je de effectkant op gaat, of het zoekt in amusement, is dat volgens mij geen liturgie meer. Dan wordt het een *performance* door musici en een spreker."

Het gaat in de liturgie ergens om

Hij vervolgt: "Daarmee kom ik ook op die uitdrukking dat het in de liturgie ergens om gaat. Ik bedoel daarmee: de viering moet het zelf zijn waarin het gebeurt: de lofprijzing aan God, de ontmoeting met God, de woordverkondiging, doop en avondmaal. Het is niet zomaar maakbaar, zeker niet, maar we zijn er samen op gericht en dan gebeurt het ter plaatse. Dan moet je bijvoorbeeld niet voortdurend commentaar geven bij wat je doet als liturg, maar gewoon de orde volgen, de elementen van de dienst laten gebeuren.

Gasten die het niet meteen allemaal snappen kun je het uitleggen via een brochure. Maar in de dienst moet het gaan om samen meegenomen worden. Een viering is dan ook – als het goed is – niet een voertuig voor iets anders, dat versta ik onder: het moet niet 'gaan over'. Een leerdienst is een eigen vorm, prima, en daarin kan ook gezongen en gebeden worden, maar het is wat anders." In zijn bevlogen spreken over liturgie en muziek veroorloof ik me een lichte tegenwerping: "Maar het moet toch ook ergen over gaan in de eredienst, ik bedoel, we zingen

ons in de kerk toch niet los van de werkelijkheid in een soort heilig spel?" Ardesch reageert: "Natuurlijk niet, in die zin gaat altijd ook over onze werkelijkheid, dat begint al met het drempelgebed: God zie ons aan zoals we hier bijeen zijn gekomen, verschillend als wij zijn. Mensen brengen hun sores en vreugden mee naar de kerk. Het kyriegebed en het gloria, gaan meteen volop over de werkelijkheid van onze wereld en de werkelijkheid van Gods Koninkrijk. En in de lezingen vind je altijd aanknopingspunten, raakvlakken. Ik vind het mooi als een predikant dat zo weet te vertolken, dat het open blijft, in die zin, dat je als kerkganger thuis je eigen 'preek' af kunt maken en daartoe ook wordt geprikkeld."

Eén komma zes miljoen voor orgels

We stappen over op de orgels. "Toen ik hier kwam in 1998 was er al veel gebeurd in de gemeente onder leiding van ds. Ries den Dekker. Maar het grote Kam-orgel was een drama. En de gemeente kon ook nog wel wat nader opgevoed worden in zangcultuur. Het orgel moest gerestaureerd worden. Van alles aan noodmaatregelen probeer-

den we uit, maar het was duidelijk: het moest grondig aangepakt worden. In de loop van de tijd zijn de subsidiepercentages van het rijk (het Kamorgel is een rijksmonument) steeds meer naar beneden bijgesteld. Het kwam er op neer dat we van de zes ton er vijf zelf bij elkaar moesten zien te krijgen." "Ondertussen was er ook het initiatief genomen om een tweede orgel in de Grote Kerk te krijgen: een authentiek orgel nagebouwd uit de tijd van Bach. Het idee was: het Mariakoor van de Grote Kerk in Dordrecht is daarvoor de perfecte plek. Het Kamorgel is uit een andere tijd en hangt hoog in de kerk, om samen te spelen is het soms lastiger. Kunnen we niet in Nederland een authentiek Bachorgel realiseren? Het ging door. Met een aparte stichting."

"Alleen toen kwamen we natuurlijk in elkaars vaarwater, althans zo werd het soms ervaren. Want voor dat Bachorgel is uiteindelijk ook een miljoen bij elkaar gehaald. Je benadert immers dezelfde sponsors. Toch is het gelukt. Met veel overleg en afstemming en voortdurend uitleggen wat de eigen betekenis van beide orgels is, voor de gemeen-

te, maar ook voor de Grote kerk en voor Dordrecht als stad. Je denkt: als organist doe je vooral je werk met je handen en je voeten, maar ik heb ook heel wat afgepraat om mensen op één lijn te krijgen." Ik begrijp dat het soms praten was als Brugman. Met de kerkrentmeesters, met de stichting Bachorgel, met sponsors, grote en kleinere bedrijven, particulieren, en met de instanties zoals de gemeente Dordrecht.

Ardesch vervolgt: "Ik zat natuurlijk overal bij, maar soms ook wel er tussen in. Maar ik moet zeggen, de kerkrentmeesters, kerkvoogdij heette het toen nog, maar ook de gemeente Dordrecht hebben zich in die periode van hun beste kant laten zien. Ze geloofden erin, ze zagen de meerwaarde, en daar begint het mee. Zie je het als een verrijking voor wat je in en met je kerk kunt. Bij ons is dat met zo'n grote monumentale kerk dubbel: zowel de kerk als de stad hebben er belang bij dat de kerk een uitstraling heeft. Maar je kunt ze zo wel aan elkaar verbinden en aan elkaar verplichten. Toen het hele project klaar was in 2007, werd ik aangesteld als stadorganist. Ook werd toen het idee geboren om op het nieuwe Bachorgel alle werken van Bach uit te voeren en op CD te zetten. Een hele onderneming, omdat ik ook wilde dat ik alles een keer in concert had gespeeld, en om alle stadsgeluiden van buiten de kerk uit te filteren, namen we alles 's nachts op, dus 's avonds laat beginnen en tot een uur of drie doorwerken."

Wat zeg je tegen kerkrentmeesters?

"Als je nu als kerkmusicus wat tegen kerkrentmeesters in het algemeen mag zeggen, wat zou dat dan zijn?", zo loods ik ons gesprek naar een afsluiting. Cor Ardesch is duidelijk: "Investeer in goede kerkmuziek."

Maak het niet tot sluitpost van de begroting. Denk na samen met je kerkenraad over de uitstraling die je als gemeente kunt en wilt hebben, en ga dan ook als het om de muziek gaat voor kwaliteit, ook als je niet alleen gaat voor het orgel, maar ook voor andere instrumenten. Het is raar als we aan onze dominee's hoge opleidingsei-

sen stellen maar niet aan onze kerkmusici.

Ik heb heel veel respect voor alle organisten en musici die als vrijwilliger de kerk dienen, maar ook voor hen geldt: het gaat om kwaliteit." "Dan heb je als kerk in zijn geheel ook nodig dat je investeert in vrijgestelde beroepsmusici die daarin een voorbeeld kunnen zijn, kunnen inspireren en die onderwijs kunnen geven. Ik vind het ronduit teleurstellend dat de landelijke kerk daarin volkomen verstek laat gaan. Wij zijn als Protestantse Kerk één van de grote kerkverbanden in Nederland.

De conservatoria die ook opleidingen kerkmuziek hebben, vragen zich af: wat wil de kerk eigenlijk met de kerkmuziek? Vanuit Utrecht is het op dit terrein oorverdovend stil. Er is niks meer. Jammer, jammer, jammer. Er zijn zeker kerkmusici die daarover in alle genuanceerdheid en gericht op de breedte van de kerk na willen

denken. Maar trek er dan ook enig budget vooruit. Voor ons geldt immers: het is wel waar we van moeten leven. Ik klaag niet, ik heb een prachtige plek en veel omhanden, maar ook voor mij geldt: ik kan niet nog meer voor niks doen." Zo zijn we terug bij de inleidende beschietingen van ons gesprek: bij de studerende kinderen, die vreugde geven maar ook duur zijn, bij het werk in en voor de kerk, bij de gemeente en stad waar we beiden deel van uitmaken. Ik kijk terug op een boeiende middag in souterrain 07. Het mes snijdt aan twee kanten.

Voor 'Kerkbeheer' kan er een mooi verhaal van gemaakt worden, en tegelijk leerde ik veel over de kerkelijke gemeente waar ik sinds 2013, sedert ik in Dordrecht woon, deel van uitmaak.

Actualiteiten uit het hoofdbestuur

Impressie van de vergadering van het hoofdbestuur van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer op zaterdag 24 september 2016 te Putten.

Jos Aarnoudse

Het gehele hoofdbestuur, behalve de heer Roseboom, is aanwezig. De voorzitter opent de vergadering met het lezen van 2 Samuël 7:17 ev. Wat hem vooral trof, is het feit dat David in zijn bidden tot God een beroep doet op de beloften van God. De voorzitter gaat vervolgens voor in gebed.

Ontwikkelingen koepel kerkbeheer en consequenties

De voorzitter licht de stand van zaken toe. De ontwikkelingen richting een koepel verlopen naar het oordeel van het dagelijks bestuur tamelijk traag. Binnen het dagelijks bestuur heerst de opvatting, dat de VKB niet moet blijven afwachten, maar zelf initiatief moeten nemen. We gaan ten aanzien van standaarden van beheer ten behoeve van pro-actief kerkbeheer zelf als VKB aan de slag. Een initiatief zal op de HB-PA bijeenkomst van 5 november worden gelanceerd. Daarnaast is het van belang dat we dit verder uitwerken in nauw contact met de provinciale afdelingen. We zullen samen snel aan de slag moeten om nu een gezamenlijk beleidsplan 2017-2020 samen te stellen. De Lange: als we zelf initiatief nemen, wil dat niet zeggen dat we niet blijven samenwerken met de kerk. Du moment dat de uitnodiging er is, zitten we ook daar aan tafel. Maar we maken ons niet afhankelijk van tempo en plannen van de Dienstenorganisatie in Utrecht.

KerkDialoog

Samen met KKA-KKG heeft de VKB een pilot gedaan rond kerkmediatie. Het gaat er om dat we met een andere flankerende organisatie een 'kerkeigen' aanbod aan mediatie kunnen doen aan onze leden, als ze procesbegeleiding nodig hebben. Vanuit de kwantitatieve en kwalitatieve doelstelling van de pilot kan gezegd worden dat de pilot is geslaagd. Besloten wordt KerkDialoog te continueren (zie www.kerkdialoog.nl).

Relatie adviseurs en partners.

Er ligt een voorstel om tot het vaststellen van een kader waarbinnen VKB-adviseurs en VKB-partners kunnen gaan werken. De directeur licht toe: zo'n kader hebben we nu snel nodig vanwege de nieuwe situatie die snel ontstaat door het terugtrekken van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in advieswerk aan gemeenten.

Voor nieuwe adviseurs die onder VKB vlag of op voorspraak van de VKB actief worden, dient er een geformuleerd kader te zijn. Het hoofdbestuur stemt in met de

beleidslijn neergelegd in het voorstel.

Congres 2017

Het dagelijks bestuur stelt het hoofdbestuur voor om Congres 2017 in teken te stellen van 'Proactief Kerkbeheer'. Het wordt een klassiek congres met hoofdspreker, workshops, award en cultureel element (en aandacht voor het vernieuwde Kerkbeheer en afscheid van Rook Belder als eindredacteur), maar zonder stands. Het wordt gehouden op D.V. 22 april 2017.

Accoord VKB en BNP over mobiliteit predikanten

De heer Koffeman presenteert het accoord dat is gesloten tussen een delegatie van de VKB en de BNP (Bond van Nederlandse Predikanten) over mobiliteit van predikanten. Het bestuur van de BNP heeft zich er achter geschaard, evenals het dagelijks bestuur van de VKB. Het hoofdbestuur neemt kennis van de toelichting en van het accoord en stemt ook in met het bereikte resultaat. Dit accoord zal een rol spelen in de Werkgroep Mobiliteit van de landelijke kerk, waarin zowel BNP en VKB zijn vertegenwoordigd. Ook zal het in november publiek worden gemaakt. Dit gebeurt in aansluiting op de vergadering van het hoofdbestuur met de delegaties van de provinciale afdelingen op 5 november 2016. Op 7 november komt er een persbericht uit. Het accoord is dan te lezen op de sites van VKB en BNP (zie: www.kerkrentmeester.nl bij 'nieuws')

Kerkbeheer VKB-blad vernieuwd

In mei nam het hoofdbestuur al het besluit tot vernieuwing van 'Kerkbeheer' in 2017. Tot aan het congres 2017 komt het nog uit op de bekende manier, onder leiding van de vertrouwde eindredacteur de heer. Rook Belder. Deze zal echter op het congres 2017 terugtrekken.

Het blad zal vanaf mei 2017 gemaakt worden door een redactie die gevormd wordt door medewerkers van het bureau in Dordrecht, waarbij directeur Jos Aarnoudse hoofdredacteur wordt en Mariëtte van Ooijen eindredacteur (medewerker communicatie en relatiebeheer).

Tussen hoofdbestuur en redactie komt een redactieraad, die zal bestaan uit de heren W.G. Roseboom en J.C. Riemersma (vanuit het hoofdbestuur) en twee nieuwe leden. Deze worden door het hoofdbestuur benoemd. Het zijn mw. Mirjam Nieboer (communicatieadviseur bij de PG Amsterdam) en de heer. dr. Marten van der Meulen (universitair docent aan de PThU te Groningen)

Weer wedstrijd om mooiste Kerkbalans folder

Gemeenten die komend jaar een folder verspreiden voor de Actie Kerkbalans 2017, kunnen net als vorig jaar meedoen aan de wedstrijd die de landelijke organisatie van Kerkbalans uitschrijft. De jury zoekt naar een folderontwerp dat de lokale actie het mooiste promoot. De drie winnaars ontvangen een geldbedrag om te gebruiken voor de lokale campagne. Het voordeel van een eigen folder is, dat de lokale situatie daardoor extra aandacht krijgt, vooral als er foto's en citaten bij staan die voor kerkleden herkenbaar zijn.

Adviezen voor een beter resultaat zijn onder meer:

- laat met voorbeelden zien hoe waardevol het kerkgebouw is;
- biedt persoonlijke verhalen met mooie portretfoto's;
- houdt het kort, bondig en afwisselend; en
- zorg voor een grafisch frisse uitstraling.

De folderwedstrijd Kerkbalans 2016 leerde dat het loont om creatieve mensen op het gebied van tekst en vormgeving bij de voorbereiding te betrekken. Dat levert inspirerende folders op die de aandacht trekken. De winnaar krijgt € 2.000, de tweede prijs bedraagt € 1.000 en nummer drie krijgt € 500.

De ontwerpen worden beoordeeld op vorm, tekst, originaliteit maar ook afstemming van doel en doelgroep. Dit jaar kijkt de jury speciaal of er effectief wordt geschreven. De winnende en deelnemende folders worden t.z.t. ter inspiratie gepresenteerd via www.kerkbalans.nl/folderwedstrijd. Hier zijn ook de folders van Kerkbalans 2016 te bekijken. Verzoeken om informatie en inzendingen vóór 1 december 2016 kunnen worden gestuurd naar info@kerkbalans.nl onder vermelding van: **Wedstrijd beste folder Kerkbalans 2017.**

Kerkbalans 2017

De Actie Kerkbalans 2017 zal worden gehouden van 21 januari t/m 5 februari 2017 met als thema:

Mijn kerk verbindt.

SBKG'en

Er zijn ontwikkelingen rond Stichtingen voor het Behoud van Kerkelijke Gebouwen. Er is sprake van een fusie van de SBKG Gelderland en SBKG Overijssel-Flevoland. De modus is dat Gelderland zich opheft, en dat Overijssel-Flevoland 'Midden-Oost-Nederland' gaat heten. Deze gaat in per 1 januari 2017.

In Noord-Holland zal de SBKG Noord-Holland zich eveneens opheffen. De gemeenten in Noord-Holland onder het Noordzeekanaal zullen aan de westzijde bediend gaan worden door de SBKG Zuid-Holland en aan de oostzijde door de SBKG Utrecht. De gemeenten boven het Noordzeekanaal zullen bediend gaan worden door

de SBKG Noord-Nederland. Ook dit gaat in per 1 januari 2017.

Overige zaken

Tijdens de vergadering neemt het hoofdbestuur nog kennis van de activiteiten van het bureau in Dordrecht in de afgelopen zomer, stelt het een nieuw reserveringsbeleid vast, en vindt er een uitwisseling plaats van alle provinciale bijeenkomsten die in het najaar zullen worden gehouden.

Vice-voorzitter De Raadt besluit tenslotte de vergadering met gebed.

Feestelijke presentatie van jubileumboek 88-jarige afdeling Friesland

D. de Vries vertelt over de Lambertuskerk van Menaldum. Achter de bestuurstafel: mevr. M. Burggraaff-Wondaal, secretaris, ir. R. Boersma, voorzitter, D. de Vries, vice-voorzitter en R. Jellema, penningmeester

Rook Belder

Op vrijdagmiddag 30 september jl. vond de presentatie plaats van het door Rook Belder samengestelde jubileumboek van de afdeling Friesland van de VKB, getiteld "Noed stean foar elkoar". Dat gebeurde in de Lambertuskerk van de Protestantse gemeente te Menaldum.

De bijeenkomst die door bijna 80 personen werd bezocht, werd geopend door de dit voorjaar benoemde voorzitter van de afdeling Friesland, de heer ir. R. Boersma die de heer H.J. de Koe is opgevolgd. Een bijzonder woord van welkom richtte hij tot de ereleden, de heren H.J. de Koe en A. Tiemersma, en tot de oud-voorzitter de heer S. Haitsma. Voorzitter Boersma: "Dat deze bijeenkomst ter gelegenheid van het 88-jarig bestaan van de afdeling Friesland juist in Menaldum wordt gehouden, vindt zijn oorzaak in het feit dat in deze plaats de grondlegger van de afdeling Friesland woonachtig was, namelijk de heer Jouke Bakker. In

zijn hoedanigheid van voorzitter van het hoofdbestuur van de landelijke Vereniging van Kerkvoogdijen nam hij in april 1928 het initiatief om tot de oprichting van provinciale afdelingen te komen. In Friesland werd de eerste afdeling gevormd en gelet op het belangrijke werk dat kerkrentmeesters en de VKB voor de kerk en haar gemeenten verrichten, is dat reden genoeg om een gedenkboek uit te geven waarin 88 jaar VKB en haar rechtsvoorganger worden beschreven", aldus de heer Boersma.

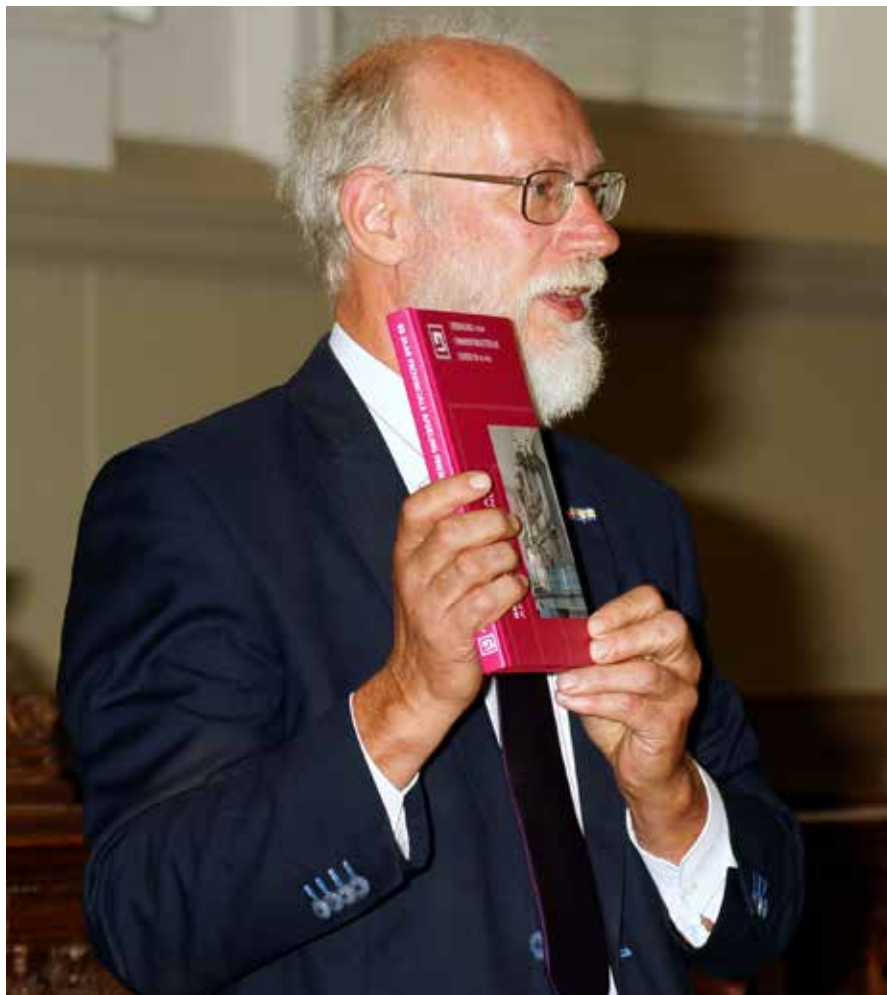
Lambertuskerk Menaldum

Hierna kreeg de vice-voorzitter van de afdeling, de heer D. de Vries, het woord om enkele bijzonderheden van de Lambertuskerk van Menaldum te vertellen. De kerk werd in 1874 gebouwd op de funderingen van een eerdere kerk die gewijd was aan de Heilige Lambertus. De bouw werd uitgevoerd door de fa. Boonstra te Menaldum. De toren was al enkele jaren eerder, in 1866, gebouwd ter vervanging van de oude zadeldaktoeren. Met een

hoogte van 46 meter en staande op de oude dorpsterp is de toren van Menaldum al van verre te zien. In een gedeelte van de toren zijn de oude stenen van de vroegere kerk nog zichtbaar. In de toren hangen twee klokken die uit de oude kerk afkomstig zijn.

Wat in het interieur in het oog springt is het tongewelf met roosters en trekstangen. De witte muren en de plafonds zijn voorzien van decoratief stucwerk langs de kroonlijsten en de bogen. Verder is een blikvanger de in 1672 door Gerryt Nijhoff gemaakte preekstoel met de versierde panelen die in het jubileumboek omschreven worden. Tijdens de laatste restauratie 2002-2004 is er een lift in de kerk aangebracht.

In 1747 werd door de bekende orgelbouwer Chr. Müller uit Amsterdam een nieuw orgel in de oude kerk gebouwd. Het orgel bestond uit een hoofdwerk met 8 stemmen en een rugwerk van 5 stemmen met waarschijnlijk een aangehangen

Afdelingsvoorzitter de heer Boersma toont het jubileumboek

pedaal. In 1861 kreeg Willem Hardorff opdracht en maakte voor

de Lambertuskerk het grootste dorpsorgel uit de 19e eeuw. Dit

orgel heeft 29 registers, twee klavieren en een vrij pedaal.

De eerste predikant was Fredericus Isbrandi die van 1586 tot 1591 de Protestantse gemeente van Menaldum diende. De huidige predikant, ds. J.P. van Olffen, is de 29e predikant van Menaldum.

Tenslotte geeft de heer De Vries nog een kort overzicht over de financiën van de Protestantse gemeente van Menaldum en van de om de kerk gelegen begraafplaats, waar ook Jouke Bakker begraven ligt, die 1800 graven kent en jaarlijks een netto resultaat oplevert van € 10.000 á € 13.000.

Uitreiking eerste exemplaar

Na orgelspel door organist A. de Boer, gaat de voorzitter Boersma over tot de uitreiking van het gedenkboek waarbij hij waarderen-de woorden aan de samensteller van het gedenkboek uitsprak. Hij gaat in op de Friese titel "Noed stean foar elkoar" dat duidt op je zorgen maken over bepaalde ontwikkelingen, maar ook op de zorg voor iets, je verantwoordelijkheid ergens voor nemen. Dat is op de kerkrentmeesters van toen en nu geheel van toepassing. Een grote zorg is de

Het eerste exemplaar is door de heer Boersma (links) uitgereikt aan de heren H.J. de Koe, A. Tiemersma en S. Haitsma

toekomst van onze kerkgebouwen, waarvan er steeds minder voor de erediensten worden gebruikt. Hoewel er enkele jaren geleden een Fries Deltaplan vastgesteld is, waarbij kerken een andere bestemming krijgen, komt het toch voor dat het gebouw uit de samenleving verdwijnt. Maar wanneer het kerkgebouw weg is, is ook de ziel uit het dorp verdwenen. Daarom adviseert de heer Boersma om, voordat besloten wordt tot afstoting van een kerkgebouw, eerst met de dorpsgemeenschap hierover in gesprek te gaan. Want het kerkgebouw is voor het dorp vaak het meest beeldbepalende object.

Hierna reikt de heer Boersma een eerste exemplaar van het jubileumboek uit aan de ereleden en oudvoorzitter van de afdeling, resp. de heren Tiemersma, De Koe en Haitsma. Daarna bedankt hij de heer Belder voor de samenstelling van dit boek en overhandigt hij hem een attentie. Aan mevr. Belder reikt hij een boeket bloemen uit.

Nadat de voorzitter het bestuur van de Stichting Stormbrand bedankt heeft voor de financiële bijdrage voor de totstandkoming van "Noed stean foar elkoar", sluit hij het officiële gedeelte van de bijeenkomst en nodigt hij de aanwezigen uit voor een hapje en een drankje. Na afloop krijgen de aanwezigen een exemplaar van het jubileumboek uitgereikt.

Een impressie van de aanwezigen

■ Restauratie Grote Kerk Breda

Het Reformatorisch Dagblad van 26 september 2016 meldt dat de Grote Kerk van Breda deels in de steigers komt te staan. De Stichting Grote Kerk Breda startte medio september met groot onderhoud en restauratiewerkzaamheden aan het zuidelijke transept en de zogenoemde lage kooromgang.

Tot half december 2016 wordt de eerste fase van een zesjarig onderhoudsproject uitgevoerd. Ongeveer dertig jaar geleden vond de laatste restauratie plaats.

■ Minimum-jeugdloon in stappen omhoog

Vanaf 1 juli 2017 wordt de leeftijd waarop werknemers recht krijgen op het volledige minimumjeugdloon stapsgewijs verlaagd, zo meldt Bestuurs Rendement van oktober 2016. Daarnaast heeft het kabinet besloten het minimumloon voor werknemers te verhogen.

Verder zal de leeftijd waarop werknemers recht krijgen op het volledig minimumloon worden verlaagd van 23 naar 22 jaar.

Hierdoor krijgen 22-jarigen per 1 juli recht op het volledige minimumloon. Het kabinet vindt het belang-

rijk dat werknemers een minimumloon verdienen waarvan ze kunnen rondkomen.

Dat geldt ook voor jongeren van 21 jaar die werken en van wie wordt verwacht dat ze financieel zelfstandig zijn.

Contacten met de overheid: CIO-K

Mr. Jaap Broekhuizen

De Commissie Kerkelijke Gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K) maakt deel uit van het CIO. In het CIO werken 30 kerkgenootschappen samen: 2 Joodse en 28 christelijke kerkgenootschappen (zie www.cioweb.nl). CIO-K houdt zich bezig met regelgeving, beleid en belangenbehartiging in verband met kerkelijke gebouwen en overige facilitaire zaken. De commissie telt 16 leden: elk bij het CIO aangesloten kerkgenootschap heeft het recht een lid voor deze commissie voor te dragen; RKK en PKN dragen elk 3 leden voor.

Belangrijke thema's

De agenda van CIO-K omvat een grote variëteit aan onderwerpen. De belangrijkste hiervan worden in deze bijdrage in kort bestek vermeld.

1. Erfgoedbeleid, subsidies en (her)bestemming monumentale kerkgebouwen

1.1. Project Nationale Agenda Religieus erfgoed

Dit project van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (OCW) is bedoeld om problematiek rond monumentale kerken en kloosters in breder verband te bespreken. De looptijd is van juni 2014 tot ultimo 2016. CIO-K is betrokken bij werkgroepen en neemt deel in de begeleidingscommissie van dit project. Een van de vaste aandachtspunten is voor CIO-K: voldoende aandacht voor de positie van kerkbesturen en gebouwen in voortgaand kerkelijk gebruik. Dit voortgaande gebruik lijkt, bij alle noodzakelijke aandacht voor herbestemming, wel eens te worden vergeten.

Het verdient overweging om monumentale kerkgebouwen in

voortgaand gebruik zodanig te ondersteunen dat de meerkosten – die altijd verbonden zijn aan gebruik van cultureel erfgoed – geen reden vormen om tot afstoting over te gaan. Monumentale kerkgebouwen behoren tot de weinige categorieën monumenten met veel oorspronkelijk gebruik en veelal oorspronkelijk interieur. Dat is voor kerkgangers vaak niets bijzonders, maar als we kijken naer veel kastelen en woonhuizen is dat wel heel bijzonder.

Het project zal eind dit jaar worden afgerond. Een belangrijk aandachtspunt is de voortgaande aandacht voor de toekomst van monumentale kerkgebouwen en kloosters na 2016. Overleg hierover is gaande. Het streven is dat hierover tijdens een in december a.s. te beleggen slotbijeenkomst meer duidelijk zal worden. Zie voor meer informatie <https://toekomstreligieuserfgoed.nl/>

1.2. Subsidies voor onderhoud en restauratie

De BRIM (de naam is SIM per 1-7-2016) is de belangrijkste subsidieregeling voor eigenaren van monumentale (kerk)gebouwen. Deze subsidie bedraagt thans 50 pct. van max. 3pct. van de herbouwwaar-

de (het percentage subsidie was eerder 60 pct.). Eigen aandeel in subsidiabele kosten en niet-subsidiabele kosten vormen in toenemende mate een probleem voor kerkeigenaren. Opmerkelijk is dat dit niet duidelijk uit onderzoek en enquêtes van de Rijksdienst Cultureel erfgoed naar voren komt.

In de periode 2006-2015 ging 46 pct. van BRIM-subsidie (= € 206 mln.) naar kerkelijke monumenten; dit is inclusief de hogere toegekende bedragen in 2009. In 2015 vond een geslaagde lobby voor de positie van grote monumenten in BRIM plaats. Resultaat: voor 2016 extra € 20 mln. aan budget toegevoegd. Een eerste indruk van de toekenningen in september 2016 is dat slechts een deel van dit extra budget is benut.

Regelmatig komen vragen binnen van kerkbesturen over de voorrangregeling bij de toekenning van subsidie voor monumenten die eigendom zijn van Professionele Organisaties Monumentenbehoud (POM). Dit zijn organisaties die meer dan 20 rijksmonumenten in eigendom hebben. Aan dit criterium kunnen de kerkgenootschappen niet ►

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Momenteel zijn 7 instrumenten in de orgelbank opgenomen. Deze orgels kunt u raadplegen op onze website kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB, tel. (078) 639 36 63, e-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Een hele zorg minder...

De administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen

- Financiële administratie
- Salaris- en/of traktementsberekeningen
- Debiteuren- en crediteurenadministratie
- Online boekhouden (Twinfield)
- KerkDialog
- BAM - Begraafplaatsen administratie
- Kerkscan

Rentmeesters en makelaars

Uw partner in kerkelijk onroerend goed

- Advisering en begeleiding rondom het afstoten van kerk(elijke) gebouwen
- Taxaties en verkoop van kerk(elijke) gebouwen
- Beheer, aan- en verkoop van agrarisch en stedelijk vastgoed
- Advisering bij en uitgifte van (erf)pacht en ruilverkaveling

(Vervolg van pagina 331)

De restauratiesubsidies worden via de provincies verdeeld. Elke provincie kan hierbij haar eigen prioriteiten stellen. Dit heeft tot gevolg dat de eigenaar van een monumentaal kerkgebouw in de ene provincie "beter af" kan zijn dan in een andere provincie. Voor 2018 staat een evaluatie van deze subsidiesystematiek gepland. CIO-K zal tijdig hierop inspelen.

1.3. Erfgoedwet vervangt monumentenwet 1988

Met ingang van 1 juli 2016 is de erfgoedwet in werking getreden. Deze vervangt de monumentenwet uit 1988. De bijzondere positie van kerkelijke monumenten is in deze wet gehandhaafd. De wet besteedt ook aandacht aan interieurs en ensembles. Door een amendement aan het einde van de behandeling in de Tweede Kamer is er een onderhoudsverplichting in de wet terecht gekomen. Deze beoogt niet meer te zijn dan een vastlegging van wat al in jurisprudentie is uitgemaakt. CIO-K heeft enige zorg over signalen die beogen om deze onderhoudsplicht verder op te rekken.

Meer informatie over de erfgoedwet is te vinden via <http://cultureelerfgoed.nl/dossiers/erfgoedwet>

2. Kerk en Krimp

Nederland kent zogenaamde krimpgebieden: regio's waar de bevolking krimpt en anticipeergebieden, waar dit op een later moment zal gebeuren. In het najaar van 2015 werd een rapport gepresenteerd over een onderzoek in de gemeente Sluis (Zeeuws Vlaanderen): hoe om te gaan met kerkgebouwen in krimpregio's in Nederland.

In februari 2016 werd tijdens een studiedag in Amersfoort de brochure "Parade van plattelandskerken – 25 voorbeelden van inspirerende voorbeelden voor het in stand houden van kerkgebouwen" gepresenteerd. Deze publicatie is te downloaden via: <https://toekomstreligieuserfgoed.nl/nieuws/brochure-parade-van-plattelandskerken-beschikbaar>.

Een andere publicatie is de brochure "Beheer van kerkgebouwen in tijden van krimp – een staalkaart van mogelijkheden". Van deze brochure werd het eerste exemplaar aangeboden aan de voorzitter van de VKB tijdens het jaarcongres in april jl. in Amersfoort. Exemplaren van deze brochure zijn te bestellen via de webwinkel van de Protestants Kerk: <https://webwinkel.pkn.nl/beheer-van-kerkgebouwen-in-tijden-van-krimp/6200-0013>. De kosten bedragen € 8,95 inclusief verzendkosten. Bestellers krijgen een pdf-versie per e-mail nagezonden.

3. Omgevingswet

Dit is een grootschalig wetgevingstraject, waarin een aantal wetten en uitvoeringsregelingen worden samengebracht in één wet met een viertal algemene maatregelen van bestuur.

Dit betreft o.a.:

- aanwijzing en wijziging van rijksmonumentale kerkgebouwen;
- wijzigingen in monumentale kerkinterieurs;
- geluidsnormen rondom erediensten;
- de aanwijzing van gemeentelijke monumenten.

De wet zal naar verwachting pas in 2018 in werking treden. Zie voor meer informatie <https://www.omgevingswetportaal.nl/>.

4. E-herkenning; VOG

CIO-K pleit al enige jaren voor toegang van kerkbesturen tot de zgn. E-herkenning. Het belang neemt snel toe i.v.m. digitale aanvraag van vergunningen, energielabels, kentekens en RDW. Een oplossing is urgent.

Het VOG-dossier (Verklaring Omtrent Gedrag) zorgt voor extra aandacht voor deze faciliteit: alleen digitaal aangevraagde VOG's voor vrijwilligers die met kwetsbare groepen werken zijn gratis (onder een aantal randvoorwaarden).

Het is de bedoeling dat vóór januari 2017 het middel E-herkenning beschikbaar komt voor kerkbesturen.

5. Energie-inkoopproject

Dit project is ruim 10 jaar geleden gestart op verzoek van de achterban. Het betreft collectieve energie-inkoop. Een begeleidingscommissie namens CIO-K behartigt dit project. De energie wordt zo groen mogelijk ingekocht. Duurzaamheid is een aandachtspunt. Zie verder www.energievoorkerken.nl. Deelnemers aan dit project kunnen in een zgn. online "benchmarktool" hun energieverbruik vergelijken met dat van andere deelnemende kerkbesturen.

6. Fiscale zaken

Met enige regelmaat komen ook fiscale zaken in de vergaderingen van CIO-K aan de orde, zoals de volgende punten:

- positie kerkgenootschappen en btw;
- al enige jaren lobbyt CIO(K) samen met andere organisaties voor ombouw van bestaande kleine ondernemersregeling btw tot kleine rechtspersonenregeling;
- dreigende afschaffing van giftenaftrek (in relatie tot ANBI);
- vrijwilligersvergoeding (in relatie tot vrijwilligersbeleid).

Zo mogelijk vindt afstemming plaats bij de behartiging van deze belangen met andere organisaties, zoals andere ANBI-koepelorganisaties en de Nederlandse organisatie voor vrijwilligers (NOV).

7. ANBI- dossier

Dit is een thema dat mede aan CIO-K is toevertrouwd. Sinds 1-1-2016 dienen kerkelijke rechtspersonen "transparant" te zijn: relevante gegevens op internet te publiceren. Is randvoorwaarde voor het behoud van de ANBI-status. Per 1 juli van elk jaar moeten de "financiële gegevens" die elke gemeente en diaconie dient te publiceren op internet, worden geactualiseerd: de verkorte staat van baten en lasten over 2015 behoort sinds 1 juli 2016 te zijn gepubliceerd.

Regelmatig vindt overleg plaats in CIO-verband met de Belastingdienst. Ook wordt afgestemd met andere ANBI-koepels (vermogensfondsen, ►

fondsenwervende instellingen) in het platform SBF. Een bijzonder onderdeel van dit dossier vormt de opname van alle onder de groepsbeschikking van een kerkgenootschap vallende rechtspersonen in het ANBI-register van de Belastingdienst en het toekennen van een RSIN aan al deze rechtspersonen. Per voorjaar 2016 staan ca. 9500 tot kerkgenootschappen behorende rechtspersonen geregistreerd.

Een volgende fase in dit dossier zal zijn beginselen van "good governance" oftewel "goed bestuur". CIO treft hiertoe de nodige voorbereidingen. U zult hierover op een later tijdstip verder worden geïnformeerd. Verder mag worden verwacht dat de belastingdienst binnen afzienbare tijd begint met de controle op de naleving van de z.g. transparantie-eisen.

Tot besluit

Waar mogelijk wordt samengewerkt of afgestemd met organisaties die met dezelfde onderwerpen bezig zijn: de Federatie Instandhouding Monumenten (FIM), de Nederlandse Organisatie voor Vrijwilligers (NOV) en uiteraard met de in CIO deelnemende kerkgenootschappen en de daarbinnen bestaande gremia.

De heer Broekhuizen is secretaris van de Commissie Kerkelijke Gebouwen (CIO-K).

■ Rijkssubsidie voor Domkerk Utrecht

"Kerk in de stad" van oktober 2016, het kerkblad van de Protestantse gemeente van Utrecht (PGU), meldt dat eind augustus van dit jaar de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed berichtte dat de BRIM-subsidie voor de Domkerk is toegewezen.

De toekenning van de subsidie betekent een wezenlijke stap in het behoud en voor het onderhoud van de Domkerk in de komende jaren. De aanvraag voor de rijksbijdrage aan het onderhoud van de Domkerk werd namens de PGU ingediend door Van Hoogevest Architecten. Nu deze subsidietoezegging binnen

is, lopen alle bij de PGU in beheer zijnde rijksmonumentale kerken mee in de BRIM-regelingen voor de komende jaren.

Bij de aanvraag voor de Domkerk gaat het in totaal om € 780.000. Het subsidiepercentage voor het subsidieabele gedeelte bedraagt vijftig. Derhalve is € 390.000 netto subsidie voor het groot onderhoud voor de Domkerk voor de jaren 2017-2022 beschikbaar gekomen. De vereiste eigen bijdrage voor het onderhoud zal beschikbaar komen uit de in de afgelopen jaren opgebouwde en de komende zes jaar op te bouwen reserves in het onderhoudsfonds van de Domkerk. Dit onderhoudsfonds bestaat uit dotaties voor onderhoud en de renteopbrengsten van het Kapitaal Groot Onderhoud voor onder andere de Domburg.

Behalve groot onderhoud zullen ook restauratiewerkzaamheden aan de Domkerk worden uitgevoerd. Hier is geld voor vanwege de eerder toegekende subsidie door de Provincie Utrecht voor de restauratie van de Wimberen als ook voor de vervanging, waar nodig, van natuursteen. Voor de subsidie van de Wimberen werd door de provincie Utrecht een bedrag van € 175.000 ter beschikking gesteld. De benodigde eigen bijdrage ter grootte van hetzelfde bedrag komt uit particuliere bijdragen en overige fondsenwerving. Deze wordt voortgezet om alles wat nodig is op dit gebied voor de Domkerk in de komende zes jaren te kunnen uitvoeren.

■ Een betere klank over Bellingwolde

Het Dagblad van het Noorden van 16 september 2016 meldt dat de toren van de Magnuskerk in Bellingwolde een nieuwe klok krijgt. In de toren hangen drie klokken. Een ervan heeft een afwijkende klank en wordt daarom vervangen. Dat gebeurt in opdracht van de Protestantse gemeente Bellingwolde die eigenaar is van de middeleeuwse kerk en de daarvan losstaande toren.

In die toren hangen al meer dan drie eeuwen twee klokken. Ze werden

gemaakt door klokkengieter Fremy en lieten heel lang samen hun geluid over het dorp gaan. "Enkele tientallen jaren geleden kwam er door een schenking een derde klok bij", vertelt kerkrentmeester Arie Heeling. Het gebeier waarmee leden van de kerk werden geroepen, werd daardoor nog voller. Maar het was niet langer harmonieus. "De klankkleur van de nieuwe klok is anders dan die van de twee oude", zegt Heeling.

De jongste klok was nog heel lang gewoon blijven hangen en luiden als enige tijd geleden de kerk geen anonieme gift had gekregen. "De gever wilde per se dat voor het geld een nieuwe klok zou worden aangeschaft. Een klok met dezelfde klankkleur als die andere twee". Daarom nam het kerkbestuur contact op met klokkengieter Simon Laudy die op 30 september 2016 een nieuwe klok giet naar het voorbeeld van de twee andere. "Hij doet dat op een manier zoals dat vroeger ook gebeurde", zegt Heeling. "Dus bij de kerk. Hij bouwt daar een stenen gietoven en ontsteekt die zodat het brons vloeibaar kan worden. In de avonduren wordt de klok gegoten. Iedereen kan komen kijken", aldus Heeling.

De volgende dag wordt de nieuwe klok schoongemaakt, gekeurd en naar zijn nieuwe plek in de toren gehesen. Daarna volgt het proefluیدن, samen met de twee Fremy-klokken.

Aanvragen subsidie herbesteding vanaf 1 oktober 2016

Eigenaren en belanghebbenden van monumenten of gebouwen met cultuurhistorische waarde kunnen vanaf 1 oktober weer een aanvraag indienen voor de Subsidieregeling stimulering herbesteding monumenten. Met deze subsidie kunnen zij een bijdrage ontvangen voor onderzoek naar de mogelijkheden van herbesteding van een pand. In geval van leegstand is het vaak nodig het pand tussentijds wind- en waterdicht te maken. Ook hiervoor is subsidie beschikbaar.

Herbestedingssubsidie aanvragen kan van 1 oktober tot en met 30 november 2016.

Subsidie voor onderzoek

Eigenaren en belanghebbenden kunnen in deze periode subsidie voor onderzoek aanvragen. Belanghebbenden moeten voor het laten uitvoeren van een onderzoek wel toestemming hebben van de eigenaar.

Subsidie voor wind- en waterdichtmaatregelen

Voor het nemen van wind- en waterdichtmaatregelen kunnen alleen eigenaren subsidie aanvragen. Bij deze aanvraag moet u ook een begroting/offerte meesturen. Deze moet opgesteld zijn volgens de hoofdstructuur van het Stabu (standaard bestelsysteem). U kunt hiervoor het begrotingsmodel gebruiken van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Meer over deze subsidieregeling kunt u lezen op www.monumenten.nl/subsidie-herbesteding. U vindt hier ook het aanvraagformulier en het begrotingsmodel dat u vanaf 1 oktober kunt indienen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Subsidieregeling voorkomt leegstand

De Subsidieregeling stimulering herbesteding monumenten bevordert een duurzaam gebruik van monumenten en gebouwen met cultuurhistorische waarde. De regeling voorkomt dat monumenten die hun functie hebben verloren,

langere tijd leeg staan en daardoor snel achteruit gaan. De regeling geldt voor gebouwen die niet eenvoudig zijn te herbesteden, zoals kerken, industriegebouwen en scholen en staat open voor zowel gemeentelijke, provinciale en rijksmonumenten als voor gebouwen met cultuurhistorische waarde (door de gemeente erkend).

€ 2,4 Miljoen voor herbestedingssubsidie

Jaarlijks reserveert het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap € 2,4 miljoen voor de herbestedingsregeling. Hiervan gaat € 1,7 miljoen naar onderzoek en € 0,7 miljoen naar maatregelen voor het wind- en waterdicht maken van panden. Eerder dit jaar werd bekend dat de regeling met 5 jaar is verlengd.

Uurwerk en toren Dorpskerk Vaassen in restauratie

Het Reformatorisch Dagblad van 22 september 2016 meldt dat van de toren van de Vaassense Dorpskerk sinds begin september de tijd niet meer af te lezen is. De toren en het uurwerk worden gerestaureerd en de verlichting en wijzerplaten worden vervangen. Het werk wordt mede uitgevoerd door Royal Eijsbouts uit Asten.

De renovatie is van gestart gegaan ondanks een tekort van € 40.000. De kerkrentmeesters van de hervormde gemeente Vaassen vonden langer wachten echter niet verantwoord en uitstel zou tot hogere kosten leiden. Ze verwachten nog geld uit enkele fondsen te ontvangen, onder meer van de Stichting Vrienden van de Vaassense Dorpskerk. Voor Kerst moet de restauratie zijn afgerond.

Sinds 2002 wordt er aan en in de Dorpskerk gewerkt. Eerst is het kerkorgel gerestaureerd. In 2007 liet het kerkbestuur het dak repareren en in 2013 was het interieur aan de beurt. Op 16 en 17 september 2016

hield de hervormde gemeente de actie "Heel Vaassen bakt". De actie luidde de start van het winterwerk in en leverde met de verkoop van de gebakken producten ook een bijdrage aan het restauratiefonds.

Handleiding voor kerkrentmeesters

Leverbaar is de 20e en herziene druk van de Handleiding voor kerkrentmeesters. Het boekje is een naslagwerk en verwijsgids voor iedereen die in dienst van de kerk bezig is met de facilitaire ondersteuning van het gemeentewerk.

De handleiding is verkrijgbaar via de webshop: www.kerkrentmeester.nl. Of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

De kosten voor de handleiding zijn € 12,50 exclusief 6 pct. BTW en verzendkosten.

Regiovergadering Noord-Brabant en Limburg Vernieuwingen in de kerk

Nieuws uit de provincies

Rook Belder

De afdeling Noord-Brabant en Limburg van de VKB belegt dit najaar een drietal regiobijeenkomsten, namelijk op 25 oktober in Waalwijk en 16 en 30 november in resp. Oudenbosch en Weert. Onderstaand verslag betreft de bijeenkomst van 25 oktober jl. in Waalwijk die werd geleid door de vicevoorzitter van de afdeling, mr. Jan Kos en door circa 25 aanwezigen werd bijgewoond.

De heer Kos heet de aanwezigen van harte welkom en gaat voor in gebed. Hierna deelt hij mee dat de algemene vergadering 2017 van de VKB op 22 april in Nijkerk wordt gehouden. De secretaris van de afdeling, de heer C.W. van Tilborg, wijst erop dat uiterlijk eind dit jaar de kerkrentmeesters van de afdeling via de website van de VKB weer een inlogcode krijgen om specifieke afdelingsinformatie te kunnen downloaden. Op 5 november a.s. zal tijdens het overleg met hoofdbestuur en afdelingsbesturen hierover nader worden gesproken.

Veranderingen Dienstenorganisatie

Hierna krijgt de heer Wim de Vos, nu nog gemeenteadviseur, gelegenheid om over enkele veranderingen bij de Dienstenorganisatie te spreken waarmee de kerkrentmeesters de komende tijd te maken krijgen. In het kader van Kerk-2025, waarover de synode dit jaar besluiten nam, zullen de gemeenteadvisoren, die het gezicht van de dienstverlening aan gemeenten zijn, hun werk afbouwen omdat er vanaf 1 januari 2017 geen regionaal werkende gemeenteadvisoren meer in dienst zullen zijn van de Dienstenorganisatie.

Vanaf 1 januari 2017 is er ondersteuning van de zelfstandige gemeentebeggeleiders. Vooruitlopend daarop is een aantal voorma-

Mr. Jan Kos

lige gemeenteadvisoren van de Dienstenorganisatie al voor zichzelf begonnen.

Er blijft wel ondersteuning aan de 9 RCBB's voor 11 regio's. Omdat ook de kerkorde aan de nieuwe kerkstructuur met betrekking tot Kerk 2025 wordt aangepast, zal de toezichtfunctie van het RCBB worden verscherpt.

Om het advies aan de gemeenten zo optimaal mogelijk te laten plaatsvinden, wordt er een koepelorganisatie gecreëerd onder leiding van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland bestaande uit o.m. KKG-KKA, Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen en de VKB.

De toekomstige rol van het toezicht is gebaseerd op vernieuwing en verbetering en door middel van de verdergaande automatisering zal het werk vereenvoudigd worden. De Werkgroep Toezicht die daarvoor is ingesteld, zal daarover nog dit jaar een rapport uitbrengen.

De heer De Vos wijst er tenslotte nog op dat kerkrentmeesters inzake individuele vragen over toezicht van het RCBB bij hem terecht kunnen.

Wim de Vos

Mijn kerk verbindt

Hierna krijgt de heer Kees van den Berg, manager speciale projecten bij de Dienstenorganisatie en adviseur van o.m. de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG), gelegenheid kerkrentmeesters te informeren over de herziene aanpak van de plaatselijke geldwerving. Kerkbalans brengt jaarlijks in de Protestantse Kerk in Nederland zo'n € 175 miljoen op, maar de afgelopen jaren is er een daling van zo'n 2 pct. per jaar. Daarom vindt de RPG, die zich door deskundigen op het gebied van fondsenwerving heeft laten bijstaan, dat het anders kan. Voor 2017 is dat al enigszins merkbaar, maar vanaf 2018 zullen de zaken van kerk en geldwerving anders worden aangepakt.

Het huidige instrument, door iedereen een folder met dezelfde tekst te sturen, werkt niet meer. "Dat komt omdat de kerk verandert en de vanzelfsprekendheid om voor de kerk te geven neemt af. Ook het geefgedrag neemt af. Jongeren zijn zakelijker ingesteld en worden niet geraakt wanneer in een brief of folder gevraagd wordt geld te geven om het exploitatietekort weg te werken, maar juist om voor een

Kees van den Berg

concreet aangegeven doel b.v. aanstelling van een jongerenwerker, geld te vragen.

Nu zijn we op een kantelpunt terecht gekomen, namelijk dat we de omslag maken van instituut kerk naar een kerkgemeenschap waarbij de warmte en de emoties van het geloof een belangrijke plaats gaan innemen en mensen laten zien dat ze mogen meedoen aan een organisatie die er werkelijk toedoet”, aldus de heer Van den Berg.

Kernpunten van de kerk

“Werp het net eens aan de ander kant uit”, zo vervolgt hij zijn boeiende inleiding. Hij noemt daarbij de voorstellen om mensen directer bij het kerkenwerk te betrekken, zoals aandacht voor jongeren, ouderen, speciale diacoonale projecten. Dit zijn zaken waarvan de mensen in hun hart geraakt worden en waarvan ze warm worden. Benader mensen op hun eigen manier door te segmenteren. In gemeenten waar slechts een klein deel van de leden bijdraagt, heeft het geen enkele zin om de niet-bijdragers te benaderen met dezelfde brief. Formuleer een positief geefvraag door vanuit het geloof een beroep te doen op de verantwoordelijkheid van mensen, want dat leidt tot resultaat.

Zorg daarbij ook voor optimale communicatiemiddelen”. De heer Van den Berg noemt daarbij o.m.:

- inschakelen van gemeentelieden die op het gebied van communicatie professioneel bezig zijn;
- gebruik maken van de website

- www.kerkbalans.nl/organiseren;
- meedoen aan het inluidmoment op 21 januari 2017 (zie voor aanpak “Kerkbeheer” van september 2016 pag. 261 t/m 263);
- begin nu reeds te denken aan de aanpak voor Kerkbalans 2018, want de nieuwe aanpak vraagt een gedegen voorbereiding;
- bespreek de geldwerving ook in de kerkenraad; en
- besteed aandacht aan de periodieke gift (zie pag. 285 van “Kerkbeheer” van oktober 2016).

“Onder verantwoordelijkheid van de RPG gaan de Dienstenorganisatie en de VKB 6 sterke pilots beginnen om met gebruikmaking van de nieuwe elementen de lokale geldwerving succesvol aan te pakken. Deze ervaringen zullen worden gedeeld zodat kerkrentmeesters hierover kunnen nadenken over de vraag hoe zij ingaande 2018 hun actie Kerkbalans kunnen organiseren. Dat is het beste middel om te bereiken dat er een kantelmoment komt, namelijk dat de lagere opbrengsten van de afgelopen jaren worden omgezet in hogere. Daarmee bouwen we gezamenlijk aan een betere toekomst voor onze kerk”, zo besluit de heer Van den Berg zijn boeiende uiteenzetting over Kerkbalans.

Vrijwilligersvergoeding

Na de pauze geeft de heer Kos, mede naar aanleiding van enkele daarover gesteld vragen, een korte uiteenzetting over de correcte toepassing van de vrijwilligersvergoeding. Hij noemt het maximum van € 1.500 dat per jaar en € 150,00 per maand aan vrijwilligers onbelast mag worden uitbetaald, waarbij er ook andere criteria gelden zoals een uurtarief van € 2,50 per uur voor degenen die jonger dan 23 jaar zijn en maximaal € 4,50 per uur voor vrijwilligers vanaf 23 jaar. Zo mag men het werk niet beroepshalve uitoefenen, terwijl er ook in een reglement moet worden vastgelegd of er een vergoeding aan vrijwilligers betaald mag worden. Het blijkt maar al te vaak dat sommigen er van uit gaan dat zij de tijd die zij aan kerkenwerk besteden als gift kunnen aftrekken, maar wanneer niet in een regeling is vastgelegd dat

Drs. Dennis Spaen

men deze kosten mag declareren en daarvan wenst af te zien, wordt de vrijwilligersvergoeding onjuist toegepast.

Indien autokosten worden gedeclareerd, dan mag dat onbelast niet meer zijn dan € 0,19 per kilometer.

Het advies aan de kerkrentmeesters is om aan de vrijwilliger een overeenkomst af te geven waarin de positie van de vrijwilliger duidelijk is geregeld. Een modelovereenkomst is te downloaden van de website van de Protestantse Kerk in Nederland. Belangrijk is om zich aan deze voorschriften te houden, want afwijken daarvan kan de ANBI-status van de kerkelijke gemeente in gevaar brengen.

Nieuwe mogelijkheden voor leden Donatus

Tenslotte geeft drs. Dennis Spaen, adviseur relaties van Donatus, een uiteenzetting over de nieuwe mogelijkheden die leden van Donatus per 1 januari 2017 voor hun verzekeringen kunnen krijgen. De nieuwe mogelijkheden gelden niet voor die verzekeringen waarvoor Donatus tussenpersoon is.

De vraag van de leden van Donatus naar maatwerk en nieuwe mogelijkheden binnen de verzekeringsportefeuille groeit steeds. Dat betreft de contractduur, de omvang van het eigen risico en de vorkconstructie.

De meeste verzekeringen hebben een contractduur van 10 jaar, waarbij in de premie een korting is verwerkt van 10 procent. Men kan

een nieuwe contractduur kiezen van b.v. 1, 3 of 5 jaar, maar men kan ook de huidige periode van 10 jaar handhaven. Donatus biedt relaties die langer dan 10 jaar lid zijn een extra korting op de premie, de z.g. trouwe ledenkorting. De hoogte daarvan is afhankelijk van de gekozen contractduur. Men kan hiervoor alleen in aanmerking komen indien verzekerde de keuze van de contractduur bij Donatus kenbaar maakt. Ook al zou er niets in de verzekeringsportefeuille veranderen, is het noodzakelijk om in te loggen op MijnDonatus om dan aanspraak te kunnen maken op dit extra voordeel.

Een andere wens uit de markt is om een eigen risico te nemen. Donatus heeft jaarlijks zo'n 3.500 schadegevallen waarvan circa 2.800 met een schadebedrag onder € 1.500. De premiekorting, die afhankelijk is van het soort dekking en de omvang van het eigen risico dat men wenst, varieert van 8 tot 50 pct. Heeft men niet voor een eigen risico gekozen, dan geldt er uiteraard geen korting.

Verder wijst de heer Spaen op de vorkconstructie. Dat is een constructie waarbij niet de volledige herbouwwaarde is verzekerd. Met het vorkpercentage geeft verzekerde de maximale schadevergoeding aan die men wil ontvangen bij een totaal verlies van de opstal. Bij de keuze van een vorkpercentage dient er minimaal een bedrag van 3 miljoen verzekerd te blijven. Als de hoogte van de herbouwwaarde van het gebouw dit niet toelaat, wordt er geen vorkconstructie op de polis toegepast.

De heer Spaen rondt zijn inleiding af door de aanwezigen erop te wijzen dat zij uiterlijk 1 december 2016 hun keuze via de online omgeving MijnDonatus kenbaar moeten maken. Daar hoort bij dat men nadrukkelijk de gemaakte keuze bevestigt met de bevestigingsbrief uit MijnDonatus. Deze dient men rechtsgeldig te tekenen en naar het antwoordnummer van Donatus te sturen of te scannen naar info@donatus.nl. Maar wanneer er niets aan de polis verandert, is het toch van belang om te reageren om er voor te zorgen dat men de trouwe

ledenkorting krijgt, zo besluit de heer Spaen.

Na de rondvraag, waarvan geen gebruik wordt gemaakt en na een gezamenlijk uitgesproken Onze Vader, sluit de heer Kos deze bijeenkomst.

■ **Dappere koster uit Renswoude pakt fietsendief**

De 72-jarige koster van de Hervormde Koepelkerk in Renswoude, Jan Floor, heeft na een achtervolging een 29-jarige fietsendief in de kraag gegrepen, zo meldt het dagblad De Gelderlander van 20 september 2016. Hij kreeg daarbij onverwacht hulp van een grote waakhond. De politie heeft de man aangehouden.

Nadat er in korte tijd in de buurt van de kerk meerdere fietsen gestolen werden, besloten koster Jan Floor en kerkgenoten vorige week de fietsenstalling tijdens diensten nauwlettend in de gaten te houden. Het resultaat kwam sneller dan verwacht. Floor werd zondag tijdens een dienst door een kerkgenoot gewaarschuwd over twee mannen die wel érg veel interesse toonden voor de fietsen naast het kerkgebouw. Toen ze poolshoogte namen, ging één van hen er vandoor. Tot hun verbazing bleef de tweede man staan.

De kerkgangers besloten hem aan te spreken, waarop hij laconiek reageerde. „Hij deed alsof hij toevallig in de buurt was, maar hij had wel een verdachte bobbel onder zijn trui. Pas nadat een kerkgenoot vroeg wat hij daar verstopte, nam ook hij de benen”, vertelt Floor. Al gauw kon Floor hem niet meer bijhouden. Daarom rende hij terug naar de kerk om zijn fiets te halen. „De man waren we natuurlijk allang kwijt, maar ik besloot nog een ronde te maken op mijn fiets.” In de buurt van de Dorpsstraat dook de verdachte plotseling weer op. Daar maakte die een fout. Hij klom een schutting van een achtertuin aan de Dorpsstraat over en ging er van uit dat de 72-jarige Renswoudenaar hem niet zou volgen. „Verkeerd gedacht”, gniffelt Floor. „Klimmen gaat mij nog prima af.”

De verdachte kwam vast te zitten in

de achtertuin doordat hij geen andere schutting meer over durfde. „In de tuin achter de tweede schutting, zat een grote waakhond. Blijkbaar verkoos de man een ontmoeting met de politie boven die met een hond.” In de tuin kreeg Floor hulp van vier buurtgenoten. „In de tuin ontdekten we dat hij een loper voor fietsensloten bij zich had, ons instinct klopte dus. We hebben de politie gebeld en hem in de tuin gehouden totdat de agenten hem van ons over konden nemen.” Hoewel de koster terugging naar de kerk om de rest van de dienst te volgen, kon hij zich niet meer concentreren. „Op zo'n moment gaan er zo veel gedachten door je heen. Wat een avontuur.” De afgelopen anderhalve maand zijn er zo'n zes fietsen gestolen van kerkgangers. Voor de geloofsgemeenschap is het verhaal nog niet klaar. De komende weken blijven ze de fietsen in de gaten houden. Ook overwogen ze camera's in te zetten, aldus het bericht in De Gelderlander.

■ **Bijbel belangrijkste boek van Nederland**

Het ANP van 23 september jl. meldt dat na het uitbrengen van bijna 75.000 stemmen De Nieuwe Bijbelvertaling gekozen is tot het belangrijkste boek van Nederland. Het dagboek van Anne Frank, Het Achterhuis, eindigde op de tweede plaats. In De Ban Van De Ring van de Engelse schrijver Tolkien staat op de derde plaats.

De verkiezing vormt onderdeel van het Jaar van het Boek, waarbij ook de Leescoalitie, de stichting Lezen en de stichting Lezen & Schrijven zijn betrokken. Sinds april konden lezers kiezen uit een lijst met honderd titels, verzameld door deskundigen van de Koninklijke Bibliotheek, de Universiteit van Amsterdam, brancheorganisatie CPNB en het Letterkundig Museum. Lezers voegden zelf nog eens 3800 titels toe.

Den Haag: "De toekomst is nog nooit zo zonnig geweest"

In "Kerk in Den Haag" van oktober, het maandblad van de Protestantse gemeente Den Haag, vraagt hoofdredacteur Jan Goossensen zich af wat belangrijker is: woorden of cijfers? Woorden kun je zeggen. De Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage (PGG) gaat dit najaar verder met haar beleidsmarathon: haar poging de toekomst in haar greep te krijgen. Er zijn al vele avonden en dagen geweest, waarop de deelnemers uit alle wijken voluit mochten denken en dromen, en hun ideale kerk konden uittekenen. Maar terug op aarde ontdekte de algemene kerkenraad enigszins verschrikt dat uit de gigantische berg aan ideeën niet automatisch een helder beleidsplan was gerold. Er moeten eerst keuzes worden gemaakt. Een commissie gaat nu aan de slag en komt dit najaar met voorstellen.

Cijfers

Het is opmerkelijk dat bij het nadenken over de toekomst cijfers tot nu toe een ondergeschikte rol hebben gespeeld. Weliswaar wordt ieder najaar de begroting voor het volgende jaar vastgesteld en wordt ieder voorjaar de rekening behandeld, maar de vragen die daarbij aan de orde komen, zijn meestal details. Niemand vraagt zich af waarom er wel kerkgebouwen zijn verkocht, maar bijvoorbeeld bij wisseling van predikanten, geen pastorieën of ander onroerend goed. Zeven pastorieën staan bij elkaar voor nog geen miljoen op de balans; veel minder dan de verkoopwaarde. Zijn voor de toekomst van het kerkelijk leven woonhuizen daarmee belangrijker geworden dan beeldbepalende kerkgebouwen, zo vraagt de heer Goossensen zich af.

Die vraag is niet zo onschuldig als ze lijkt. Tot nu toe ontvangt de PGG jaarlijks een groot bedrag aan legaten, soms tonnen. Die zijn natuurlijk niet te begroten. Maar

vorig jaar liepen de legaten zo op, dat daarmee het begrote tekort van zeven ton volledig werd gecompenseerd. Alle deskundigen zeggen dat de legaten vanzelf zullen 'opdrogen'. De huidige koopkrachtige kerklievende generatie van tachtigplussers sterft uit. Dat mag zo zijn, maar het is toch te gemakkelijk om die inkomstenbron bij voorbaat af te schrijven. Voorwaarde is wel dat 'de kerk' voor de Hagenaars zichtbaar blijft als aantrekkelijk object om een plaatsje te krijgen in het testament. De liefde voor de kerk uit zich vaak aan gehechtheid aan het gebouw. De meeste legaten worden op wijkniveau ontvangen. Als er nu drastisch gesnoeid wordt in kerkgebouwen, zullen de legaten inderdaad vanzelf minder worden. Zo kun je een profetie in vervulling laten gaan.

Vermogen

Andere vraag: is het inderdaad nodig nog steeds te benadrukken hoe slecht de financiële situatie is? Ja en nee. Nee, omdat het eigen vermogen van de PGG de afgelopen jaren, mede als gevolg van de verkochte kerkgebouwen, niet is gedaald maar zelfs licht is gestegen. Het bedraagt € 13 miljoen. Het vermogen van de diaconie van € 58 miljoen staat hier los van. Enkele leegstaande kerken wachten nog op verkoop. Verwachte opbrengst: enkele miljoenen. Als die erbij komen zal het vermogen de komende zeven jaren ongeveer in stand kunnen blijven met inbegrip van een verwacht exploitatietekort per jaar van een paar ton.

Toch zijn er ook argumenten om de financiële situatie slecht te noemen. De PGG bestaat uit 4.600 betalende pastorale eenheden, zeg huishoudens. Onder hen zijn veel ouderen. Daarentegen staan er meer dan 18.000 ingeschreven. Slechts ongeveer een kwart betaalt mee om in

alle wervingscampagnes (Kerkbalans enz.) voor die inkomsten te zorgen. Die aangeduid worden als 'levend geld'. Vorig jaar bedroegen de inkomsten € 1,2 miljoen. Dat bedrag daalt met de jaren gestaag. Het is de vraag of het reëel is alle leden met vijf acceptgirokaarten per jaar te blijven bestoken. Dit soort enveloppen verdwijnt bij de 'papieren leden' toch als ongelezen in de oud papierbak. Het is zelfs de vraag of ook de betalende leden niet immuun worden voor de periodieke giro-enveloppen. Werken ze niet juist contraproductief? Het is al jaren een aanvaard gegeven dat de kerk als 'verenigingsmodel' haar langste tijd heeft gehad. Misschien is het tijd voor een ander verdienmodel. Waarom zijn de meeste cursussen die de kerken aanbieden eigenlijk gratis?

Visie

Uitgaande van de cijfers is de stelling te verdedigen dat de PGG zich de komende jaren wel zorgen moet maken, maar niet zoals de afgelopen tien jaar. Het verwachte stabiele vermogen nodigt uit – en geeft de ruimte – de blik op de inhoud te richten. Waar staan we voor en wat hebben we Den Haag, een sterk groeiende stad, te bieden? Daarmee komt het 'visietraject' weer in beeld. Eigenlijk is het een luxe om in de luwte plannen te maken, zonder zich druk behoeven te maken over weer een kerksluiting, met alle negatieve gevolgen voor de betrokkenheid die dat met zich meebrengt. Kortom, de nabije toekomst is nog nooit zo zonnig geweest, aldus Jan Goossensen in "Kerk in Den Haag".

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Martinus Adrianus Willebrand,
Kralingen wijkgemeente Immanuel,
48 jaar penningmeester

M.A. Willebrand, Kralingen

Simon van Dalen, Papendrecht
Bethlehemkerk, 54 jaar organist

S. van Dalen, Papendrecht

Gerbrand Schrale, IJlst, 40 jaar
organist

G. Schrale, IJlst

Ronald de Jong, Zoetermeer Wijkge-
meente Oude Kerk, 40 jaar organist/
cantor

R. de Jong, Zoetermeer

GOUD

toegekend aan:

Hendrik Kroon, Loenen, 43 jaar
administrateur

H. Kroon, Loenen

Gerrit Engbert Ebbekink, Neede, 30
jaar organist

R. van Emous, Putten

Pieter de Groot, Wieringerwerf/
Kreileroord, 40 jaar organist

*P. de Groot,
Wieringerwerf/Kreileroord*

Jacob Adriaan van Pelt, Woerden, 40
jaar organist

ZILVER

toegekend aan:

Jacob de Bree, Aduard, Den Ham en
Fransum, 25 jaar koster

J. de Bree, Aduard

Richard de Vos, Baarn, Pauluskerk, 25
jaar organist/cantor

R. de Vos, Baarn

Maatje Stijntje Slagter, Dordrecht/
Dubbeldam, 25 jaar koster

M.S. Slagter, Dordrecht/Dubbeldam

Marten Udink, 's-Graveland, 35 jaar koster en verzorgen van het kerkblad

M. Udink, 's-Graveland
Foto: Douwe van Essen

Gerritjen Aleida Hoekman-de Weerd, Hall en Voorstonden, 38 jaar coördineren, uitgeven en verspreiden van het kerkblad

G.A. Hoekman-de Weerd, Hall en Voorstonden

Duurt Fokko Renkema, Leidschendam, 25 jaar ledenadministrateur

D.F. Renkema, Leidschendam

Aart Leendert Marinus Andeweg, Leidschendam, 40 jaar administrateur

Elizabeth Maartje Boudesteijn-Vos, Maasland, 25 jaar koster

E.M. Boudesteijn-Vos, Maasland

Trijntje Groos Greidanus, Opeinde-Nijega en De Tike, 25 jaar kosteres

Siebe Groos, Opeinde-Nijega en De Tike, 25 jaar koster en kerkhofverzorger

Oebele Kooy, Opeinde-Nijega en De Tike, 25 jaar organist

BRONS

toegekend aan:

Jan Jager, Oud Avereest-Balkbrug, 12 jaar koster

J. Jager, Oud Avereest-Balkbrug

Teunis Dragt, Groningen, 21 jaar koster

T. Dragt, Groningen

■ Voorlichtingsboekje "Ruimte"

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

RUIMTE

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz.

Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten.

Tenslotte kan dit boekje op gemeenteevonden gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente.

"Ruimte" is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijs voor dit boekje, bedraagt € 1,00 exclusief verzendkosten en BTW. Bestellen kan via de webshop door in te loggen op de website www.kerkrentmeester.nl, per e-mail aan j.zwep@kerkrentmeester.nl of per telefoon 078-63 93 665

Insignes van de Protestantse Kerk in Nederland

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Gerrit Amsing, Heerewaarden, 40 jaar diverse functies ten dienste van de Hervormde Gemeente

GOUD

toegekend aan:

Dirkje Noordam, Geldermalsen, 32 jaar kerkelijk vrijwilliger zorgcentrum Ravestein

Rijk Spronk, Ruurlo-Barchem, 46 jaar diverse functies ten dienste van de Protestantse gemeente

R.Spronk, Ruurlo-Barchem

ZILVER

toegekend aan:

Maria Elske Kloosterhof, Aduard-Den Ham en Fransum, 30 jaar samensteller Gemeentegids en 10 jaar ledenadministrateur

Grietje Antje Hogewerf, Aduard-Den Ham en Fransum, 28 jaar samensteller Gemeentegids en 8 jaar scriba

■ Na 250 jaar keert tweede klok terug in toren Deinum

Mogelijk nog dit jaar keert de tweede klok terug in de toren van de Sint Johannes de Doperkerk in Deinum, zo meldt het Friesch Dagblad van 8 april 2016. Al meer dan 250 jaar hangt in de toren met de uivormige spits maar één klok. De tweede klok wordt met geld van de Stichting tot behoud van Monumenten in Menameradiel aangeschaft.

M.E. Kloosterhof en G.A. Hogewerf, Aduard-Den Ham en Fransum

Veronica Ruth Timmers, Best, Oirschot en De Beerzen, 25 jaar cantrix

V.R. Timmers, Best

Dirkje Arieda Janny van Duuren-Brinkman, Heerewaarden, 25 jaar diverse functies ten dienste van de Hervormde Gemeente

De plaatselijke historicus Douwe Gerbens spreekt van een 'boppeslach', want al zullen de meeste inwoners van Deinum de tweede torenklok nooit gemist hebben, het luiden van twee klokken zal hen straks als muziek in de oren klinken. Met de aanschaf van een tweede klok heeft Deinum weer de beschikking over een mannen- en vrouwenklok.

De tweede klok in de toren werd in 1617 gemaakt door Hans Falck van Neurenberg. Hij had in 1635 een

eigen klokkengieterij in Leeuwarden. De klok werd echter verkeerd gebruikt en liep een scheur op. Daarom werd die in 1740 voor 1003 gulden verkocht aan Cyprianus Crans in Amsterdam. Nog in datzelfde jaar kochten de kerkrentmeesters voor 1.378 gulden en tien stuivers in Holwerd een nieuwe klok. Maar ook deze raakte beschadigd en werd in 1746 verkocht. De heer Gerbens is blij met het gebaar van de monumentenstichting. De toren is eigendom van de burgerlijke gemeente Menameradiel, maar wordt beheerd door de stichting.

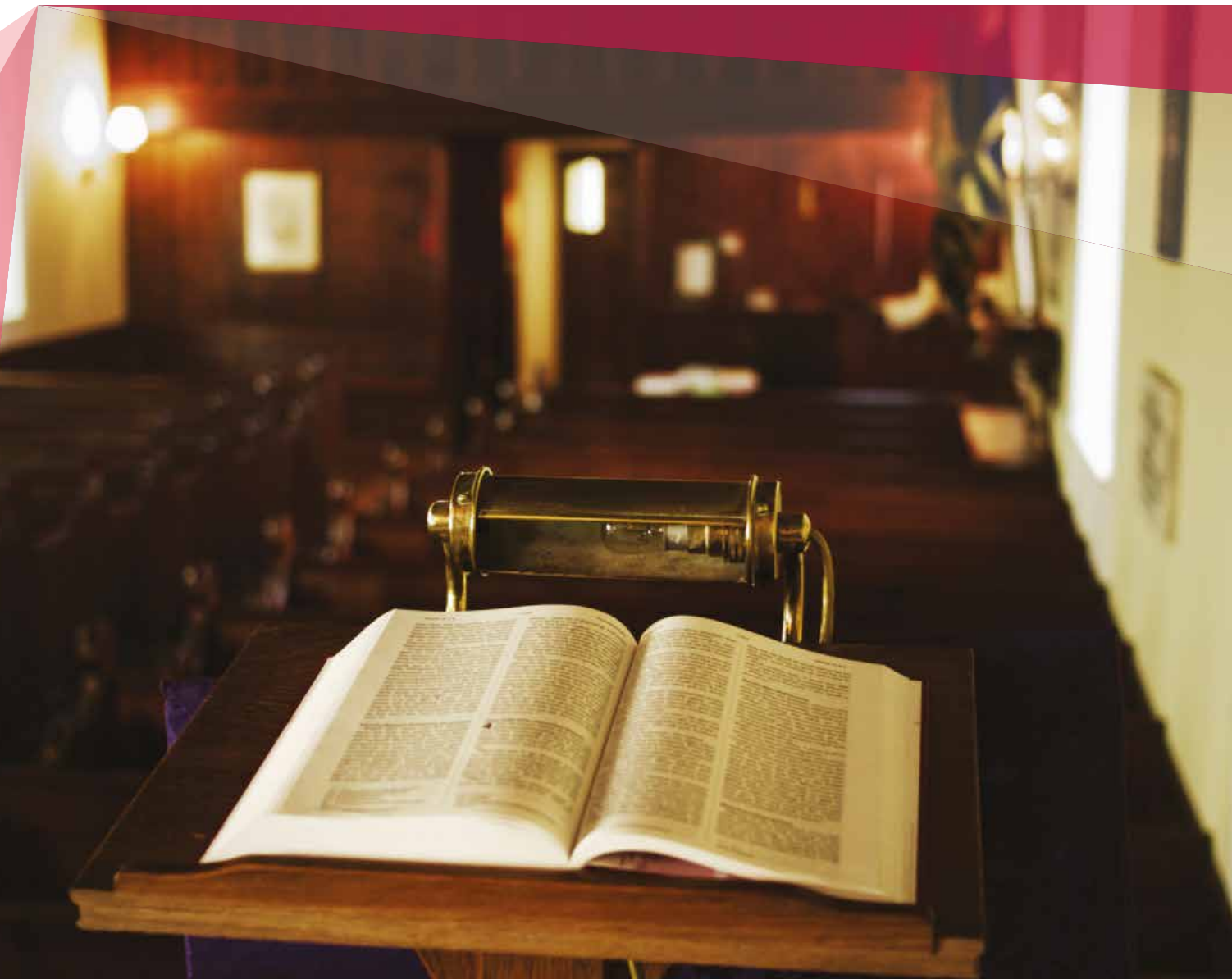
De Deinumer klok geldt als een klankmonument van grote nationale waarde. Er is sprake van een bijzondere klank. Het unieke van Deinumer klok is dat hij nooit is gerepareerd en nog zo in de toren hangt zoals hij in 1544 is gegoten. De Duitsers haalden hem in 1943 weliswaar uit de toren om het metaal te gebruiken voor wapens, maar tot omsmelten kwam het niet.

De klok werd later ongeschonden teruggevonden op een schip in een Duitse haven.

■ Hervormd Monster opent nieuw verenigingsgebouw

De hervormde gemeente van Monster heeft op 3 september 2016 haar nieuwe verenigingsgebouw officieel in gebruik genomen. Het pand heet, evenals het oude verenigingsgebouw, De Haven. Het oude gebouw bestond uit twee panden: De Haven en De Jeugdhaven. Deze zijn in augustus vorig jaar gesloopt en begin oktober 2015 startte de bouw van de nieuwe Haven.

Het multifunctionele centrum is bedoeld voor allerlei activiteiten van de gemeente. Daarnaast kan het een brugfunctie vervullen in het contact met de buurt. Speciaal met het oog daarop heeft het gebouw een open uitstraling gekregen door het gebruik van veel glas. De bovenverdieping is vooral bestemd voor de jongeren van de gemeente, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 15 september 2016.

De VKB biedt in samenwerking met Marsh en Mercer een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Marsh:

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- werkgeversaansprakelijkheid

Mercer:

- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- zorgverzekering

Uw contactpersoonDimfie van Sundert | 010 - 4060520 | info.vkb@mmc.com**Uw contactpersoon**Sai Fong Lam | 010 - 4060962 | info.vkb@mmc.com

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans, eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl